ПОСІБНИК ІЗ РОЗСЛІДУВАННЯ ВИПАДКІВ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ, НАРУГИ І ДОМАГАННЯ (СЕНД).

Практичні рекомендації для гуманітарного сектору і сектору розвитку

У співпраці з:

humentum

www.chsalliance.org

ЗМІСТ

01 ВСТУП

02 ПЕРШИЙ ЕТАП
ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

03 ДРУГИЙ ЕТАП
ВИВЧЕННЯ ДОВІДКОВИХ МАТЕРІАЛІВ І ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ

04 ТРЕТІЙ ЕТАП
ОНОВЛЕННЯ ПЛАНУ РОЗСЛІДУВАННЯ

05 ЧЕТВЕРТИЙ ЕТАП
ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАНЬ

06 П’ЯТИЙ ЕТАП
АНАЛІЗ І СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РОЗСЛІДУВАННЯ

07 ШОСТИЙ ЕТАП
ЗАВЕРШЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

08 ПРОВЕДЕННЯ ВІДДАЛЕНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

ЗАЯВА

Цей посібник є наріжним каменем Схеми кваліфікаційної підготовки осіб, що проводять розслідування (IQTS).
IQTS, що фінансується урядом Великої Британії, є спільною програмою CHS Alliance, Humentum і Міністерства закордонних справ, справ Співдружності націй та розвитку Великої Британії (FCDO), призначеною для розробки нової схеми підготовки з метою покращення якості розслідувань неправомірної поведінки, що проводяться НУО та міжнародними організаціями.

ОСОБЛИВА ПОДЯКА:

Джулсу Фросту, колишньому керівнику програм і відділу у справах партнерства CHS Alliance, який розробив пропозицію: *«Покращення захисту: Захист від сексуальної експлуатації, наруги й домагань»,* щоб озброїти гуманітарні організації та агентства знаннями, навичками й правилами поведінки у боротьбі із СЕНД, а також забезпечити належну поведінку і в разі потреби проводити високоякісні розслідування, орієнтовані на потерпілих. Докторці Мері Томпсон, старшій радниці з питань соціального розвитку, група політики захисту Міністерства закордонних справ, справ Співдружності націй та розвитку Великої Британії (FCDO), і її колегам із відділу захисту.

КЛЮЧОВІ УЧАСНИКИ

Випуск цього посібника є результатом спільних зусиль Міністерства закордонних справ, справ Співдружності націй та розвитку Великої Британії (FCDO), CHS Alliance, Humentum і таких учасників:

Схема кваліфікаційної підготовки осіб, що проводять розслідування — технічна робоча група
Особлива подяка членам технічної робочої групи IQTS за внесок у проєкт своїх безцінних знань і досвіду, перегляд посібника й надання відгуків.

Люсі Стоунер, директорка з питань захисту від неправомірної поведінки й СЕНД, Care International
Таня Вуд, виконавча директорка, CHS Alliance
Женев'єва Цивокт, менеджерка з підготовки, CHS Alliance
Домінік Сміт, менеджер відділу розслідувань, Concern Worldwide
Колін Пікар де Жен, слідчий у справах дотримання Глобального кодексу поведінки, Данська рада у справах біженців **Мері Томпсон**, старша радниця з питань соціального розвитку — група політики захисту Міністерства закордонних справ, справ Співдружності націй і розвитку Великої Британії (FCDO) **Джерард Волш**, менеджер відділу розслідувань, GOAL
Кріс Проулкс, директор із залучення та навчання міжнародних учасників, Humentum
Андре Каріа, керівник відділу розслідувань, МФЧХ і ЧП
Ксара Черч , менеджерка з питань глобального захисту, Оксфам Велика Британія
Шон Маккіллоп, менеджер відділу захисту й розслідувань, Tearfund
Душан Янч, менеджер відділу розслідувань, ЮНІСЕФ
Сьюзан Паскочелло, директорка, Ініціатива з права міжнародного розвитку, Інститут О'Ніла, Юридичний центр Джорджтаунського університету, і старша радниця Офісу головного юрисконсульта, Агентство США з міжнародного розвитку*
Елізабет Пендер, керівниця групи безпечного й відповідального програмування, Бюро гуманітарної допомоги/Агентство США з міжнародного розвитку

*Думки, висловлені в Посібнику з розслідування, не обов'язково відповідають думкам Агентства США з міжнародного розвитку.

Консультанти
Дякуємо трьом експертам-консультантам, які поділилися своїми знаннями й досвідом під час перегляду посібника та надання відгуків:

Люсі Хевен-Тейлор, консультантка з питань захисту сектору гуманітарної допомоги й розвитку
Річард Пауелл, директор — Safe for Children
Аніта Вільямс, консультантка з питань захисту гендерної рівності та прав людини

Персонал проєкту «Схема кваліфікаційної підготовки осіб, що проводять розслідування»
Humentum: Росс Коксон, менеджер проєкту; Джульєтт Доддо-Сіддо, менеджерка із залучення клієнтів; Аманда Флітвуд, авторка й редакторка. CHS Alliance: Ендрю Маклафлін, менеджер проєкту, співавтор/редактор.

ВИДАВНИЦТВО

©CHS Alliance, 2022. Цей документ ліцензовано на умовах ліцензії Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International License. Переглянути копію ліцензії можна на сайті: http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/. Користувачі можуть вільно копіювати/розповсюджувати й адаптувати/трансформувати її для некомерційних цілей.

ВЕРСІЯ

Це Посібник із розслідування випадків СЕНД: Практичні рекомендації для гуманітарного сектору й сектору розвитку

1e видання, березень 2022

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

01 INTRODUCTION

1.1 Мета цього посібника
1.2 Для кого призначений цей посібник?
1.3 Структура цього посібника
1.4 Основи розслідування випадків СЕНД/SEAH
1.5 Принципи розслідування випадків СЕНД/S

1.1 Мета цього посібника

Сексуальна експлуатація — це загальний термін, що охоплює низку дій, зокрема трансакційний секс, спонукання до трансакційного сексу й експлуататорські відносини. Трансакційний секс — це секс в обмін на гроші, роботу, товари чи послуги, включно із сексуальними послугами та іншими формами приниження, заподіяння шкоди й експлуатації.[2]

Цей посібник є основою Схеми кваліфікаційної підготовки осіб, що проводять розслідування (IQTS). У ньому пояснюються структуровані процеси, необхідні для проведення професійного розслідування випадків сексуальної експлуатації, наруги й домагання (СЕНД) у гуманітарному секторі й секторі розвитку. Він містить вказівки з передових практичних методів роботи, інструменти й кроки для проведення розслідувань СЕНД, орієнтованих на потерпілих.

IQTS і цей посібник використовують такі визначення сексуальної експлуатації, наруги й домагань:

Сексуальна експлуатація: будь-яке фактичне зловживання або спроба зловживання вразливим становищем, владою чи довірою в сексуальних цілях. Це означає отримання матеріальної, соціальної чи політичної вигоди від сексуальної експлуатації іншої особи. Згідно з положеннями ООН цей термін поширюється на трансакційний секс, спонукання до трансакційного сексу й експлуататорські відносини.[1]

Сексуальна наруга — це фактичне фізичне насильство сексуального характеру або його загроза, незалежно від того, чи відбувалося воно із застосуванням сили, у нерівних умовах або в умовах примусу. Це поняття охоплює посягання на статеву недоторканість особи (спроба зґвалтування, поцілунки/дотики, примушування особи до орального сексу/торкання), а також зґвалтування. Згідно з положеннями ООН будь-які дії сексуального характеру із залученням дитини (віком до 18 років) вважаються сексуальною наругою.[3]

Сексуальні домагання є небажаною поведінкою сексуального характеру. Вони можуть стосуватися будь-якої статі й виражатися у фізичній (наприклад, дотик), вербальній (наприклад, образливі коментарі чи телефонні виклики) або невербальній формі (наприклад, показ образливих матеріалів). Це може бути модель поведінки або окремий випадок.[4]

Визначення зґвалтування, посягання на статеву недоторканість, сексуальних дій з неповнолітніми, трансакційного сексу й експлуататорських відносин можна знайти в Глосарії ООН Glossary on Sexual Exploitation and Abuse.

Посилання: 1 United Nations. UN Glossary on Sexual Exploitation and Abuse. (2017). [онлайн] Доступно за адресою: https://hr.un.org/materials/un-glossary-sexual-exploitation-and- abuse-english. 2 Те саме джерело. 3 Те саме джерело. 4 Джерело: Bond. Safeguarding definitions and reporting mechanisms for UK NGOs. [онлайн] Доступно за адресою: https://www.bond.org.uk/resources- support/uk-ngo-safeguarding-definitions-and-reporting-mechanisms.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.2 Для кого призначений

Цей посібник розроблено для широкої аудиторії, зокрема для працівників гуманітарного сектору й сектору розвитку, слідчих та інших спеціалістів, які беруть участь у розслідуванні випадків СЕНД, у контексті гуманітарних питань і розвитку. Він буде корисним для:

- Зовнішніх слідчих, які зараз проводять розслідування випадків СЕНД.
- Внутрішніх слідчих в організаціях, які зараз проводять розслідування випадків СЕНД.
- Осіб, які прагнуть стати слідчими СЕНД.
- Осіб, зокрема фахівців та експертів, що беруть участь у розслідуванні випадків СЕНД.
- Працівників гуманітарного сектору й сектору розвитку, які прагнуть покращити своє розуміння СЕНД і знання в області розслідувань.

1.3 Структура цього посібника

У вступній частині викладено основи розслідування випадків СЕНД, зокрема ключові визначення, мету розслідувань, процес розслідування, ролі й обов’язки, а також принципи розслідування.

Далі посібник описує шість хронологічних етапів розслідування: планування, вивчення довідкових матеріалів і збирання доказів, оновлення планів розслідування, проведення опитувань, аналіз, складання звітів про результати розслідування та завершення розслідування.

Важливо пам’ятати, що описані процеси є частиною більш розширеного протоколу розслідування випадків СЕНД, що містить кроки до проведення розслідування та процеси після його завершення. Додаткову інформацію про стандарти й протоколи щодо запобігання СЕНД можна знайти тут.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.3 Структура цього посібника

Важливо також враховувати, що обставини, в яких проводяться розслідування, можуть сильно відрізнятися, тому немає двох однакових розслідувань. Інструментарій із додатковими вказівками можна переглянути тут; він містить:

- **Інструкції,** що надають докладну інформацію про конкретні інструменти й процеси при розслідуваннях випадків СЕНД.
- **Шаблони** процесів і процедур.
- **Приклади розгляду справ,** що демонструють процеси розслідування в різних контекстах реального життя, а також приклади реалізації на практиці процесів, описаних у цьому посібнику.
- **Ресурси,** що надають додаткові відомості про конкретний предмет розгляду, пов'язаний із розслідуваннями випадків СЕНД.

ПІДХІД, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ПОТЕРПІЛИХ

Під час розслідування слід застосовувати підхід, **орієнтований на потерпілих,** щоб тримати їх у центрі уваги, створюючи сприятливе середовище, яке забезпечуватиме безпеку й надасть змогу потерпілому мати право голосу в процесі розслідування. Слідчі завжди мають пам'ятати про потенційні наслідки для потерпілих і спільноти піклування, які можуть виникнути під час проведення слідчих дій.[5]

Підхід, орієнтований на потерпілих, полягає в тому, що під час процесу розслідування в центрі уваги мають бути гідність, переживання, міркування, потреби, бажання і психологічна стійкість потерпілого. При визначенні будь-яких дій потрібно враховувати думки й побажання потерпілих, при цьому жертва має надати інформовану згоду на проведення розслідування і на будь-яке потенційне використання чи розголошення своєї інформації. Потерпілого слід поінформувати про процес розслідування та тримати в курсі його прогресу. Розслідування може проводитися без згоди потерпілих лише в надзвичайних ситуаціях і після зв'язку з ними, щоб забезпечити їхню безпеку й благополуччя, беручи до уваги можливу втрату родинних зв'язків і додаткові ризики, що можуть виникнути.

Посилання: 5 «Спільнота піклування» складається з організацій та осіб, визначених потерпілим як такі, що можуть найкраще надати допомогу, необхідну для відновлення. Вона може, але не має права, охоплювати родичів чи місцеві агентства.

ЩО ОЗНАЧАЄ ТЕРМІН «ІНФОРМОВАНА ЗГОДА»?

Інформована згода складається з трьох елементів: розуміння, добровільність і явно висловлений дозвіл.

Розуміння: Потерпілим надається вся інформація, пов'язана з процесом розслідування, а саме: як ця інформація буде використовуватися, потенційні ризики й користь. Також зазначається, що вони розуміють передану їм інформацію. Слід заохочувати потерпілих ставити запитання і отримувати на них відповіді.

Добровільність: Потерпілі дають свою згоду добровільно, без впливу чи примусу з боку інших осіб, і можуть у будь-який момент змінити свою думку щодо участі в розслідуванні без необхідності пояснень.

Явно висловлений дозвіл: Потерпілі надають усну або письмову згоду на проведення розслідування.

Адаптовано на основі протоколу Міністерства закордонних справ, справ Співдружності націй і розвитку Великої Британії. (Друге видання: березень 2017). Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.3 Структура цього посібника

Ті, хто взаємодіє з потерпілим та/або обробляє інформацію щодо звинувачення, зобов'язані зберігати конфіденційність, забезпечувати захист і застосовувати орієнтовані на потерпілого принципи, а саме: безпека, конфіденційність, повага й недопущення дискримінації.[6] У випадках, коли потерпілим є дитина, потрібно застосовувати підхід, що діє в інтересах дитини, і залучати відповідного дорослого або опікуна, бажано за вибором дитини. Слід провести оцінку того, чи варто залучати відповідного дорослого або опікуна, щоб переконатися, що таке залучення відповідатиме найкращим інтересам дитини.

Важливо, щоб слідчі мали належні підхід, знання та навички й могли визначити пріоритетність переживань і свідчень потерпілих. Використовуючи цей підхід, слідчі можуть створити сприятливе середовище, де поважаються права потерпілих і до них ставляться з гідністю та повагою.

Посилання: 6 Bond. Survivor-centred approach. [онлайн] Доступно за адресою: https://safeguarding- tool.bond.org.uk/large-ngo/sections/survivor-centred-approach/step1.

РОЗГЛЯД СПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОТЕРПІЛИХ

Неповнолітні потерпілі (будь-яка особа віком до 18 років) часто не можуть адекватно висловити або розказати про свій випадок СЕНД, коли це трапляється з ними. Якщо скарга стосується неповнолітніх потерпілих, для допомоги слідчим і консультації потрібно залучити відповідних експертів. Експерти, що спеціалізуються на дитячих травмах і захисті, можуть надати слідчим цінні вказівки, зокрема щодо безпеки, захисту й благополуччя неповнолітніх потерпілих, а також підтримку в збиранні доказів та опитуванні.

1.3 Структура цього посібника

Підхід, орієнтований на потерпілого, сприяє відновленню та благополуччю потерпілих, а також зміцнює їхню здатність ухвалювати рішення про можливі втручання.[7] У таблиці 1 порівнюються позитивний вплив підходу, орієнтованого на потерпілих, із негативним впливом, який зазвичай відчувають потерпілі.[8]

Позитивний вплив підходу, орієнтованого на потерпілих	Негативний вплив, який зазвичай відчувають
Ставлення з гідністю та повагою	Звинувачення жертви
Вибір способу дій	Почуття безсилля
Приватність і конфіденційність	Сором і ганьба
Відсутність дискримінації	Дискримінація за статтю, етнічною приналежністю тощо
Вичерпна інформація для прийняття самостійного рішення	Кажуть, що робити
	Підвищений ризик повторної віктимізації / наруги

Таблиця 1: Позитивний вплив підходу, орієнтованого на потерпілих, проти негативного впливу.

7 UN Women. Virtual Knowledge Centre to End Violence against Girls. [онлайн] Доступно за адресою: https://www.endvawnow.org/en/articles/1499-survivor-centred-approach.html. 8 Адаптовано на основі: UN Women – Virtual Knowledge Centre to End Violence Against Women and Girls.
2013. Survivor-centred approach. [онлайн] Доступно за адресою: https://www.endvawnow.org/en/ articles/1499-survivor-centred-approach.html.

1.3 Структура цього посібника

ЩО ТАКЕ ПІДХІД, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ПОТЕРПІЛИХ?

Підхід, орієнтований на потерпілих, полягає в тому, що під час процесу розслідування в центрі уваги мають бути гідність, переживання, міркування, потреби, бажання і психологічна стійкість потерпілого.

ПРОЦЕСУАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Процесуальна справедливість вимагає від слідчих:[9]

- повідомляти суб'єкта скарги про її характер;
- дати змогу всім сторонам викласти своє міркування щодо подій;
- надати всім сторонам можливість свідчити й відповісти на будь-які докази;
- дозволити потерпілому визначити фізичну, емоційну й суспільну шкоду, заподіяну під час і в результаті заявленої дії;
- перед ухваленням рішення проводити доцільні допити або розслідування;
- враховувати всі суттєві фактори й не враховувати несуттєві;
- переконатися, що жодна особа не вирішує справу, у якій вона має безпосередній інтерес;
- діяти чесно й неупереджено; і
- розслідувати без зайвої затримки.

Важливо зазначити, що підхід, орієнтований на потерпілих, не впливає на процесуальну справедливість.

Посилання: 9 Ombudsman New South Wales, 2019. Розгляд скарг. Штат Новий Південний Уельс

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.4 Основи розслідування випадків СЕНД

ЩО ТАКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ВИПАДКІВ СЕНД?

У цьому посібнику розслідування означає процес встановлення фактів, який передбачає пошук, збирання і вивчення інформації з метою з'ясування фактів. Це один крок у процесі ухвалення рішення, який починається зі скарги й закінчується рішенням.

1.4.1 МЕТА РОЗСЛІДУВАННЯ

Процес розслідування випадків СЕНД, наведений у цьому посібнику, стосується адміністративних розслідувань потенційних випадків СЕНД, що порушують політику організації в гуманітарному секторі й секторі розвитку.

При будь-якому адміністративному розслідуванні є два ключових завдання для слідчого:

- Встановлення всіх відповідних фактів, що стосуються скарги, включно зі ступенем заподіяної шкоди.
- Звітування про всі висновки наприкінці завдання зі встановлення фактів. Звіт має містити причини висновків і посилання на матеріал, на якому вони ґрунтуються. Якщо доцільно, звіт має містити відповідні рекомендації.

Важливо розуміти, що при адміністративних розслідуваннях випадків СЕНД не дотримуються такого самого стандарту доказування, як при кримінальних розслідуваннях. Стандарт доказування при адміністративних розслідуваннях випадків СЕНД зазвичай є «балансом імовірності» або іноді «чіткими й переконливими доказами» на відміну від кримінального стандарту «поза розумним сумнівом» (який також називається «переконливими доказами»).

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.4 Основи розслідування випадків СЕНД

Незважаючи на те, що розслідування випадків СЕНД є адміністративними, вони також:

- забезпечують механізмами доступу жертв і потерпілих до послуг та ресурсів, необхідних для допомоги в процесі одужання і відновлення благополуччя;
- забезпечують механізмами притягнення до відповідальності працівників гуманітарного сектору й сектору розвитку у разі порушення політики запобігання сексуальній експлуатації і нарузі;
- допомагають покращити політику запобігання сексуальній експлуатації і нарузі: як частину процесу звітування,
  слідчі надають організаціям рекомендації і проводять заняття щодо зміцнення систем запобігання СЕНД, а також зменшення ризику таких інцидентів у майбутньому;
- є частиною концепції «не зашкодь», яка передбачає, що організації мають докласти зусиль, щоб мінімізувати ненавмисні негативні наслідки під час надання гуманітарної допомоги. Розслідування випадків СЕНД підкріплюють цю концепцію, пропонуючи формальний процес стримувань і противаг у разі неправомірної поведінки й забезпечуючи задоволення потреб і побажань потерпілих.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.4 Основи розслідування випадків СЕНД

1.4.2 ПРИМАТ КРИМІНАЛЬНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАД АДМІНІСТРАТИВНИМ

Адміністративне розслідування випадків СЕНД визначає, чи порушив суб'єкт розгляду скарги Кодекс поведінки організації, політики запобігання СЕНД або пов'язаної політики. Навпаки, кримінальне розслідування визначає, чи було порушено якийсь закон, а його результатом може бути пред'явлення офіційних звинувачень суб'єкту розгляду скарги.

Кримінальне розслідування завжди має пріоритет над адміністративним. Якщо проводиться кримінальне розслідування, тоді адміністративне розслідування слід відкласти або призупинити до отримання результатів, щоб не нашкодити розслідуванню. Однак за деяких обставин може бути доречним провести «паралельне» розслідування. Його слід проводити лише після ретельного розгляду й консультації з потерпілим та органом, що веде кримінальне розслідування. Прикладом того, чому паралельне розслідування може вважатися доречним, є тривалість кримінального розслідування.

Слідчі завжди мають дотримуватися правових та організаційних правил і процедур, коли це стосується повідомлення про скаргу, що подається до відповідних органів. Однак політика може відрізнятися залежно від організації, тому слід повідомити про це потерпілих, що дасть їм змогу прийняти обґрунтоване рішення щодо того, як вчинити зі скаргою.

Якщо адміністративне й кримінальне розслідування проводяться паралельно, вони не повинні перетинатися, а адміністративне розслідування не може проводитися лише для отримання інформації з метою кримінального переслідування.[10]

Посилання: 10 Perscaud, S. 1997. Parallel Investigations Between Administrative and Law Enforcement Agencies: A Question of Civil Liberties. Florida State University.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.4 Основи розслідування випадків СЕНД

Залежно від місцевого законодавства будь-який обмін інформацією з правоохоронним органом має розглядатися й схвалюватися потерпілим (а якщо це дитина, то відповідним дорослим) і юристом. Слід пам'ятати, що не можна передавати опитування, проведені в рамках адміністративного розслідування, якщо: а) під час опитування суб'єкти розгляду скарги поінформовані про те, що опитування не може використовуватися в жодному кримінальному провадженні (див. розділ 2.2.8.3); і б) підхід, орієнтований на потерпілих, передбачає, що їм потрібно надати згоду на можливе використання і розголошення їхньої інформації.

Слід також пам'ятати, що про інцидент СЕНД могло бути повідомлено правоохоронний орган (наприклад, поліцію) потерпілим чи третьою особою від його імені (для проведення кримінального розслідування) або після того, як спочатку про це було повідомлено організацію суб'єкта розгляду скарги, або після того, як оцінка чи початкове розслідування виявили достовірні докази злочину.

При проведенні кримінального розслідування справи мають передаватися лише юрисконсультом організації за погодженням із потерпілим і керівником розслідування.

Юрисконсульт організації має зв'язатися з правоохоронними органами. Після завершення кримінального розслідування, яке встановило, що скарга є **обґрунтованою** (за погодженням із керівником розслідування), юрисконсульт разом із потерпілим (а якщо це дитина, то відповідним дорослим) мають визначити, чи слід проводити адміністративне розслідування. Після завершення кримінального розслідування, яке встановило, що скарга є **необґрунтованою**, юрисконсульт організації має розглянути будь-яку наявну інформацію, щоб визначити, чи потрібно проводити адміністративне розслідування.

Важливо зазначити, що хоча кримінальне розслідування визнає скаргу необґрунтованою, проведення адміністративного розслідування може бути доцільним через нижчі вимоги стандарту «баланс імовірностей» у порівнянні зі стандартом доказування «поза розумним сумнівом», що застосовується у кримінальних розслідуваннях. Адміністративне розслідування все ж може виявити, що суб'єкт розгляду скарги порушив кодекс поведінки організації чи іншу політику, і до нього слід застосувати покарання.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.4 Основи розслідування випадків СЕНД

ВИЗНАЧЕННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ

Якщо розглядається розслідування випадків СЕНД, що стосується неповнолітніх потерпілих, організація повинна визначити відповідного дорослого, який представлятиме інтереси дитини й захищатиме її права, а також потрібно провести оцінку для визначення найкращих інтересів. Визначення найкращих інтересів — це процес захисту дітей, який бере до уваги низку факторів, коли ухвалюються рішення, що впливають на неповнолітнього потерпілого. Додаткові ресурси щодо визначення найкращих інтересів дитини можна знайти тут.

1.4.3 КОЛИ ПРОВОДЯТЬСЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

Важливим принципом ведення справ у випадку СЕНД є те, що розслідування зосереджено на потерпілих: воно є безпечним, конфіденційним, характеризується шанобливим ставленням і відсутністю дискримінації. Розслідування може проводитися, коли:

- встановлено, що, можливо, було порушено політику запобігання СЕНД;
- встановлено, що проведення розслідування відповідає найкращим інтересам потерпілої особи,
  і розслідування не наражатиме потерпілого на додаткову небезпеку або не зашкодить;
- потерпілому надано повне й прозоре пояснення процесу та можливих наслідків.

Від потерпілого необхідно отримати інформовану згоду на розслідування скарги, використання персональних даних і обмін ними. Однак у надзвичайних ситуаціях розслідування може проводитися за відсутності або відкликання згоди потерпілого. У випадку СЕНД не слід застосовувати політику абсолютної нетерпимості, якщо вона загрожує безпеці чи найкращим інтересам потерпілого.

У такому разі ще до початку розслідування керівник має визначити наявні ресурси й провести попередню оцінку ризиків.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.4 Основи розслідування випадків СЕНД

1.4.4 ПРОЦЕС РОЗСЛІДУВАННЯ

Розслідування випадків СЕНД складаються з шести етапів. Оскільки немає двох однакових розслідувань, відповідно буде різною і кількість часу й ресурсів, необхідних для кожного етапу.
Також можуть бути відмінності в етапах залежно від контексту розслідування. Хоча процес розслідування, викладений у цьому посібнику, є оптимальним, у майбутньому можуть виникнути обставини, за яких процес потрібно буде пришвидшити або адаптувати відповідно до оперативної ситуації. Однак основи проведення розслідувань СЕНД залишаються незмінними. Додаткові вказівки щодо того, як можна адаптувати залежно від контексту, див. в інструкціях і прикладах розгляду справ, наведених тут.

Перед початком розслідування керівник, слідчі та члени місцевої групи мають провести попередню оцінку ситуації на місці.
Це критично важливо, щоб гарантувати, що:

- розслідуванням не завдано додаткової шкоди потерпілим, свідкам або суб'єкту розгляду скарги;
- зрозумілі нормативна база й трудове законодавство, на основі яких проводитиметься розслідування, зокрема закони чи нормативні акти, пов'язані із сексуальною експлуатацією, наругою і домаганнями, а також визнання особливих прав на захист дітей, якщо потерпілим не виповнилося 18 років;
- потерпілий або встановлений батько/опікун надає інформовану згоду на проведення розслідування;
- слідчі мають загальне уявлення про соціальну, культурну, правову систему, звичаєве право та релігійний контекст, у якому проводитиметься розслідування, а також про пов'язані з ним ризики.

Перед початком розслідування також корисно скласти карту послуг, щоб визначити місцеві служби, доступні для підтримки потерпілого та інших осіб, залучених до розслідування. Через конфіденційність слідча група не зможе дізнатися у постачальників, які послуги отримує потерпілий. У рамках підходу, орієнтованого на потерпілих, керівник розслідування і слідча група зобов'язані надати направлення та інформацію про доступні служби підтримки.
Додаткову інформацію про структуру основних служб можна знайти тут.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.4 Основи розслідування випадків СЕНД

1.4.5 РОЛІ ТА ОБОВ'ЯЗКИ

1.4.5.1 Слідча група

Розслідування випадків СЕНД мають бути спільним процесом із чітко визначеними ролями й обов'язками. Розслідування можуть проводитися компетентними зовнішніми сторонами або внутрішньо за наявності кваліфікованого персоналу (див. таблицю 2).

Зазвичай основна слідча група складається з керівника, слідчих і, якщо треба, з експертів/фахівців, спостерігачів, перекладачів, осіб, які підтримують зв'язок із потерпілими, а також осіб, що проводять опитування. Залежно від контексту й місця розташування можуть знадобитися додаткові члени групи. Наприклад, деякі розслідування можуть потребувати IT-фахівців, щоб збирати свідчення в електронній формі, або фахівців із психосоціальної підтримки чи експертів із питань захисту дітей, якщо проводитиметься опитування дітей. Склад групи залежить від вимог розслідування, наявних ресурсів і доступу до місця, де стався інцидент. Незважаючи на це, усі члени групи, які беруть безпосередню участь у розслідуваннях випадків СЕНД, повинні мати належні навички, підготовку, знання і досвід.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

Член групи	Опис ролі
Керівник розслідування	• Керує, надає вказівки й наглядає за ходом розслідування. • Розробляє обсяг обов'язків для слідчих і набирає додаткових членів слідчої групи, якщо й коли це необхідно. • Забезпечує чесне й прозоре проведення розслідування. • Затверджує план розслідування (і поправки до нього), план опитування та підсумковий звіт. • Слідкує за тим, щоб потерпілим було надано інформацію про служби підтримки й допомогу в отриманні доступу до послуг цих служб, якщо це необхідно. • Після завершення розслідування перевіряє якість розслідування.
Слідчий (слідчі)	• Веде розслідування відповідно до вимог, викладених в обсязі обов'язків. • Визначає черговість розгляду справи й виконує функції розслідування. • Координує роботу з керівником розслідування і слідчою групою з метою надання високоякісного звіту з висновками й рекомендаціями на основі необхідного стандарту доказування. • Розробляє план розслідування, оцінює ризики, збирає докази. • Проводить опитування потерпілих, свідків і суб'єктів розгляду скарг.
Перекладач (у разі потреби)	• Забезпечує переклад під час опитування потерпілого, свідків та/або суб'єктів розгляду скарги, якщо і коли це необхідно. • Перекладає будь-які письмові документи та/або цифрові записи.
Фахівці/експерти (у разі потреби – від експертів із захисту дітей до IT-фахівців)	• Надають спеціалізовану експертну допомогу в розслідуванні та збиранні доказів.
Особа, які підтримує зв'язок із потерпілим	• Допомагає потерпілому під час процесу розслідування. • Підтримує постійний зв'язок між потерпілим і слідчою групою. • Особа призначається керівником розслідування.

Таблиця 2: Ролі й обов'язки слідчої групи.

Важливо мати принаймні одного члена слідчої групи з культурного середовища й географічного розташування, аналогічного тому, у якому проводитиметься розслідування. Ця особа може розуміти контекст розслідування та культурні нюанси, що важливо при проведенні розслідування. Включення в групу місцевого члена є важливим, якщо керівник розслідування перебуває не в тому місці, де стався інцидент.[11]

Посилання: 11 CHS Alliance. (2014). Guidelines for Investigations: A guide for humanitarian organisations on receiving and investigating allegations of abuse, exploitation, fraud or corruption by their own staff.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.4 Основи розслідування випадків СЕНД

1.4.6 СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ

Стандарти доказування можуть відрізнятися залежно від організаційних вимог (див. таблицю 3). Наприклад, деякі організації встановлюють стандарт **«баланс імовірностей»**, а інші — вищий стандарт **«чіткі та переконливі докази»**.

Оскільки розслідування випадків СЕНД є адміністративними, у більшості випадків скарги мають доводитися на основі балансу ймовірностей, тобто просто має бути ймовірніше, що мала місце неправомірна поведінка. Це корисно, враховуючи загальні проблеми з обмеженням часу, бюджету, повноважень для забезпечення участі в розслідуванні та доступу до потерпілих/свідків.

Стандарт доказування має бути вказаний в обсязі обов'язків і звіті про результати розслідування.

Стандарт доказування	Опис
Баланс імовірностей	• Імовірніше, ніж ні – тобто більше доказів підтверджує висновок, ніж суперечить йому. • Класичним виразом є: «розумно припустити». • Це загальний стандарт доказування, який використовується в розслідуваннях випадків СЕНД.
Чіткі та переконливі докази	• Набагато ймовірніше, ніж ні – тобто переконливе підтвердження висновку; значно більше доказів підтверджує висновок, а обмежена інформація свідчить про протилежне. • Класичним виразом є: «цілком очевидно, що». • Залежно від організації цей стандарт іноді потрібен для розслідувань випадків СЕНД.
Переконливі докази (поза розумним сумнівом)	• Переконливі або дуже переконливі докази підтверджують висновок. • Класичним виразом є: «це переконливо, це беззаперечно». • Цей стандарт використовується в кримінальних розслідуваннях.

Таблиця 3: Стандарти доказування[12]

Посилання: 12 Wilkinson, S. (n.d.) Standards of Proof in International Humanitarian and Human Rights Fact-Finding and Inquiry Missions. Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.5 Принципи розслідування випадків СЕНД

Принципи розслідування випадків СЕНД є важливим компонентом розслідувань і доповнюють процеси, інструменти й шаблони, надані в цьому посібнику. Потрібно включити ці принципи до кожного етапу розслідування, щоб слідча група могла керуватися ними. Передбачено чотири основні принципи розслідування випадків СЕНД (див. рис. 1). Кожен із цих принципів має підпринципи, які надають більш точні вказівки щодо включення принципів у розслідування.

Рисунок 1: Принципи розслідування випадків СЕНД

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.5 Принципи розслідування випадків СЕНД

1.5.1 «НЕ ЗАШКОДЬ»

«Не зашкодь» є наскрізним етичним принципом, який слід включити до кожного процесу розслідування. «Не зашкодь» означає, що слідчі усвідомлюють потенційний негативний вплив розслідування на потерпілих, свідків, суб'єкта розгляду скарги й саму слідчу групу. Ризики та шкоду, що можуть виникнути в результаті розслідування, потрібно всебічно оцінити й задокументувати, запровадивши заходи для зменшення ймовірності їх виникнення та потенційного впливу. [13]

1.5.2 ОРІЄНТОВАНО НА ПОТЕРПІЛИХ[14]

Безпека: Потерпілі та свідки[15] можуть зіткнутися зі страхом помсти або ризиками, пов'язаними з безпекою. Організації та слідчі групи повинні зробити все можливе в рамках повноважень, щоб уникнути додаткової шкоди потерпілим і свідкам у результаті розслідування. Потреби потерпілих і свідків у сфері охорони здоров'я та соціального забезпечення мають важливе значення під час розслідування.
Ці питання передаються керівнику розслідування, який може конфіденційно координувати доступ до послуг для задоволення цих потреб протягом усього розслідування.

Конфіденційність: При розслідуванні випадків СЕНД передбачено два аспекти конфіденційності. Перший стосується потерпілих, яких потрібно поінформувати про всі моменти процесу розслідування. Вони мають надати свою згоду на обмін інформацією або розповідь своєї історії. Другий стосується доступу до інформації і її розповсюдження. Слідча група має переконатися, що потрібна інформація доступна уповноваженим особам на основі принципу суворої необхідності.

Посилання: 13 Міністерство закордонних справ, справ Співдружності націй і розвитку Великої Британії. (Друге видання: березень 2017). Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту. 14 Керівні принципи, орієнтовані на потерпілих, базуються на Міжвідомчих мінімальних стандартах запобігання гендерно зумовленому насильству та реагування на нього в умовах надзвичайних ситуацій. Фонд ООН у галузі народонаселення (2019). Міжвідомчі мінімальні стандарти запобігання гендерно зумовленому насильству та реагування на нього в умовах надзвичайних ситуацій
15 Важливо зазначити, що суб'єкти розгляду скарги також можуть зіткнутися зі страхом помсти або ризиками, пов'язаними з безпекою.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.5 Принципи розслідування випадків СЕНД

Повага: Під час розслідування потрібно поважати права, вибір і гідність потерпілого. Потерпілому необхідно надати інформацію щодо розслідування і будь-яких служб підтримки, а також зробити вибір щодо того, чи проводити розслідування, або звернутися до зазначених служб. Хоча інформування потерпілих про процес розслідування є важливим, це не означає, що вони мають доступ до всієї інформації, пов'язаної з розслідуванням, а скоріше їх поінформовано про загальний процес, який відбувається.

Відсутність дискримінації: Усі потерпілі отримують рівне й справедливе ставлення незалежно від їхньої етнічної приналежності, статі чи гендерної ідентичності, раси, релігії, інвалідності тощо.

1.5.3 ПРОЗОРО ТА СПРАВЕДЛИВО

Належний процес: Усі розслідування мають проводитися в такий спосіб, щоб вони могли захищати права всіх зацікавлених сторін.
Розслідування завжди мають бути прозорими, об'єктивними та справедливими.

Неупередженість: Слідчі зобов'язані знати про будь-які свідомі упередження або конфлікти інтересів (потенційні та фактичні), які можуть зашкодити процесу розслідування, і повідомляти про це керівника до початку розслідування
або будь-коли під час розслідування, якщо буде виявлено конфлікт інтересів.

На основі фактів: Результати розслідування мають ґрунтуватися на наявних доказах, як на обвинувальних (докази, які свідчать про причетність особи до діяння), так і на виправдувальних (докази, які можуть підтвердити чиюсь невинуватість), а також на відповідному стандарті доказування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.5 Принципи розслідування випадків СЕНД

1.5.4 ПРОФЕСІЙНО

Передова практика: Розслідування випадків СЕНД мають відповідати передовим практикам і стандартам, викладеним у цьому посібнику.

Своєчасність: Після отримання скарги та інформованої згоди потерпілого слід якнайшвидше провести розслідування. У разі відсутності/відкликання згоди рішення про продовження розслідування ухвалюється на основі ретельної оцінки ризиків. Терміни проведення розслідування можуть різнитися. Проте розслідування і звітність повинні збалансувати вимоги щодо визначення обсягу розслідування, ризиків, бюджету й доступних ресурсів, а також будь-яких наявних обмежень.

Скоординованість: Щоб провести ефективне розслідування, слідча група має координувати свою роботу з відповідними фахівцями, експертами й членами групи.

Якщо до розгляду скарги залучено кілька агентств, слідчі повинні координувати дії з іншими організаціями, які можуть брати участь у розслідуванні. У цих випадках може бути доцільним проведення спільного розслідування, щоб зменшити кількість повторних опитувань потерпілих і свідків, а також дублювання дій при збиранні доказів.

Кваліфікованість: Члени слідчої групи повинні мати відповідну підготовку й досвід проведення розслідувань випадків СЕНД.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

1.5 Принципи розслідування випадків СЕНД

1.5.5 СТРУКТУРОВАНО

Ретельність: Розслідування мають проводитися старанно, у повному обсязі, цілеспрямовано й ретельно, щоб забезпечити отримання та оцінку всіх відповідних доказів (включно з
доказами, які можуть як звинувачувати, так і виправдовувати розгляду
суб'єкта

Орієнтованість на процес: Незважаючи на те, що немає двох однакових розслідувань, кожне розслідування має проводитися з дотриманням одного й того ж процесу, проходячи кожен етап комплексно та з належною старанністю, потрібною для формулювання висновків на основі доказів і фактів.

Належне документування: Звіти про результати розслідування і висновки мають підтверджуватися відповідною документацією. Тому слідчі й слідчі групи повинні належним чином і ретельно документувати процес, докази, опитування та будь-які інші важливі аспекти розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

02

ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

2.1 Виявлення ризиків
2.2 Планування розслідування
2.3 Планування розслідування на практиці

2 Планування розслідування

Планування є першим етапом при проведенні розслідування (див. таблицю 4). До офіційного початку розслідування керівнику й організації потрібно виконати кілька попередніх кроків. Результати цих попередніх кроків мають бути доступні слідчим як вхідні дані етапу оцінки ризиків і планування. Доступність цієї інформації для слідчих допомагає пришвидшити початковий аналіз і скласти план розслідування.

Вхідні дані розслідування	Опис
Відомості про скарги/звинувачення	Керівник розслідування збирає детальну інформацію про скаргу/звинувачення, зокрема, але не виключно: • про значне або незначне порушення згідно з кодексом поведінки організації, політикою, процедурами тощо; • оригінал скарги, зокрема інформацію про те, коли і як вона була подана, хто її подав, отримав тощо; • коли стався інцидент (інциденти): сюди входить інцидент, що все ще відбувається; • інформацію про потерпілого або особу, що подає скаргу (якщо це не потерпілий), а саме (за наявності): ПІБ, контактну інформацію, стосунок до організації; • інформацію про ідентифікований суб'єкт (суб'єкти) скарги, що містить ПІБ, контактну інформацію і дані про поточну посаду в організації; • початковий список свідків, наданий потерпілим або розкритий керівником розслідування; • місцеві правові та процедурні міркування; • кодекс поведінки організації.
Попередні докази	До них належать будь-які докази, надані потерпілим (текстові повідомлення, голосова пошта, електронні листи, фотографії), а також будь-які попередні докази, зібрані керівником розслідування і організацією.
Адміністративна документація	Керівник розслідування має зібрати будь-які адміністративні документи (наприклад, кадрові документи), доступні для суб'єкта скарги (потерпілого, якщо він є штатним співробітником), і передати слідчим для розгляду й аналізу.
Інформація про контекст і безпеку	Щоб полегшити процес оцінки ризиків і планування, керівники розслідування повинні поінформувати слідчих про контекст і обмеження для забезпечення захисту, проблеми або протоколи, які потрібно врахувати в планах або стратегії зниження ризиків. Наприклад, якщо є свідки, які перебувають у зоні високого ризику повстанської діяльності, слідчим може знадобитися розглянути інші способи зв'язку зі свідками, тому це необхідно врахувати в плані розслідування.

Таблиця 4: Планування розслідування

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

РИЗИКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ РОЗСЛІДУВАННЯ

Перед початком керівник повинен оцінити ризики й визначити, чи не занадто вони великі, щоб розпочати розслідування. Під час планування розслідування потрібно провести переоцінку ризиків (вона має проводитися протягом усього розслідування) і розширити її, коли стане відомо більше інформації. Під час цього етапу й після проведення всебічної оцінки ризиків слідча група має знову розглянути, чи не занадто великі ризики, щоб продовжувати розслідування.

Після початку розслідування слідчі повинні продовжувати оцінювати пов'язані з ним ризики. Ризики — це речі, які можуть вплинути на залучених осіб або на саме розслідування. Слідча група має ретельно розглянути:

- що може статися;
- ймовірність того, що це станеться;
- ступінь потенційного впливу; а також
- дії або стратегії, які можна використати для зменшення ймовірності та/або потенційного впливу ризику.

До проведення аналізу ризиків і планування розслідування слідчі також повинні отримати інформацію про контекст, у якому проводитиметься розслідування. Соціальні та культурні норми, нормативна база можуть створювати ризики чи обмеження для розслідування, тому наявність цієї інформації перед проведенням оцінки ризиків і планування є важливою, щоб під час оцінки й планування можна було врахувати заходи пом'якшення.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ КОНТЕКСТУ

Яка гендерна динаміка в регіоні, де виникла скарга? Які традиційні та культурні переконання в громаді щодо гендерних ролей? Як це може вплинути на можливість жертв повідомити про СЕНД і отримати доступ до правосуддя?

Яке розуміння громадськістю різних форм гендерно зумовленого насильства (ГН), зокрема щодо дітей, людей з інвалідністю, расових меншин, спільнот корінних мешканців або членів ЛГБТ-спільноти? Які наслідки, якщо такі є, для потерпілих? Як би відреагувала громада чи родина, якби вони дізналися про злочин СЕНД, скоєний проти члена їхньої громади? Чи відрізнятиметься реакція залежно від віку чи гендерної приналежності потерпілого?

Які форми правосуддя, як офіційні, так і неформальні, доступні для потерпілих?

Адаптовано на основі: Міністерство закордонних справ, справ Співдружності націй і розвитку Великої Британії. (Друге видання: березень 2017). Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту.

Крім того, слідчі повинні пам'ятати, що зі збільшенням масштабу й складності розслідування зростає і ризик. І чим масштабніше й складніше розслідування, тим більше потребуватиметься ресурсів.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

ПРИНЦИП «НЕ ЗАШКОДЬ», РИЗИКИ ТА ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

Переконайтеся, що потерпілі, опитані особи, суб'єкти розгляду скарги й слідча група поінформовані про потенційні ризики та будь-які заходи безпеки, яких потрібно вжити.

Потерпілі, опитані особи й суб'єкти розгляду скарги мають перебувати в безпечному, приватному та нейтральному місці, яке є культурно прийнятним і легко доступним.

Слід захистити ідентичність потерпілих, опитаних осіб і суб'єктів розгляду скарги.

У рамках дотримання конфіденційності й безпеки повідомте потерпілих, опитаних осіб, суб'єктів розгляду скарги та будь-кого, хто бере участь у збиранні доказів, про нерозголошення і його важливість.

2.1.1 РИЗИКИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ

Перша категорія ризиків, яку потрібно розглянути й оцінити, — це ризики для людей, при цьому особливу увагу слід приділити ризикам для потерпілих. Слідча група має визначити, чи існують будь-які ризики для захисту потерпілого, свідків, суб'єкта розгляду скарги й слідчої групи. Використання підходу, орієнтованого на потерпілих, вимагає зосередження на безпеці, де найвищим пріоритетом є фізичне, психосоціальне, психічне й емоційне благополуччя потерпілого. Доцільно розділити ризики на категорії, щоб гарантувати, що оцінка буде комплексною і охоплюватиме весь спектр ризиків для людей.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

2.1.1.1 Ризики для потерпілих і свідків

Безпека, захист і ризик помсти: Помста – це будь-який акт дискримінації, відплати, переслідування або дій у відповідь (прямий чи непрямий) проти потерпілого або особи, яка подала скаргу чи розкрила інформацію, (або їхніх родичів чи партнерів), обґрунтовано вважаючи, що це правда. Помста може бути й проти свідків у розслідуванні. Використовуючи наявну попередню інформацію, початкові бесіди з потерпілими, свідками, членами громади та думку керівника, слідчі мають визначити, наскільки помста, стан безпеки й захисту становлять ризик для всіх, хто бере участь у розслідуванні.[16] Помста може стосуватися не лише потерпілого, але й членів родини та знайомих. Конфіденційність відіграє ключову роль у зменшенні ризику помсти, гарантуючи, що про розслідуванні будуть поінформовані лише ті люди, кому явно «потрібно знати».

Ризики для фізичного здоров'я: У деяких випадках потерпілим може знадобитися термінова медична допомога, яка повинна мати пріоритет над будь-якою іншою процедурою. Хоча забезпечення терміновою і невідкладною медичною допомогою має вирішуватися керівником розслідування до прибуття слідчих, бувають випадки, коли це питання було пропущено або потерпілий потребує постійного медичного догляду. Потрібно запровадити протоколи для направлення до відповідних медичних закладів за згодою потерпілого.

Ризики для психосоціального, емоційного стану та психічного здоров'я: Перш ніж розпочати процес розслідування, у першу чергу потрібно розглянути психосоціальне благополуччя свідків. У випадках СЕНД потерпілі й свідки можуть отримати травму, пов'язану з інцидентом (інцидентами), тому необхідно врахувати міркування і плани щодо постійної підтримки психічного здоров'я і психосоціального благополуччя свідків і слідчої групи.

Посилання: 16 Включно із суб'єктами розгляду скарги.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

Соціальні та культурні ризики: Потерпілі можуть зазнати остракізму з боку родини чи громади за те, що вони подали скаргу й взяли участь у розслідуванні. Слідчі повинні пояснити ці ризики під час спілкування з потерпілими (розділ 2.2.8.1) і розповіді про процес розслідування.

Правові ризики: Залежно від законів і нормативних актів країни щодо сексуальної наруги, нападу й гендерно зумовленого насильства, жертви можуть зіткнутися з правовими ризиками через розслідування. Розуміння контексту має вирішальне значення для слідчих при оцінці цих ризиків. Може бути доцільним зв'язатися з місцевою службою правової підтримки чи юридичної допомоги, щоб краще зрозуміти нормативну базу й умови безпеки потерпілого. У деяких контекстах можуть існувати неформальні системи й органи влади, які також необхідно враховувати при визначенні ризиків для потерпілих. Слідчим слід проконсультуватися з місцевими організаціями й експертами, щоб зрозуміти, як орієнтуватися в цих системах, а також чи та як можна зменшити ризики для потерпілого.[17]

НЕФОРМАЛЬНІ СИСТЕМИ ТА РИЗИКИ. ОСНОВНІ ЗАХОДИ, ЯКИХ МОЖУТЬ ВЖИТИ СЛІДЧІ, ЩОБ ЗМЕНШИТИ РИЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕФОРМАЛЬНИМИ СИСТЕМАМИ:

Залучити місцеві організації, як-от юридична допомога й групи захисту жертв ГЗН, щоб визначити на місці неформальні системи, як вони працюють та які існують ризики для потерпілих.

Забезпечити, щоб потерпілі були поінформовані про процес і ризики, що існують у неформальних системах.

Надати потерпілим направлення до місцевої служби юридичної допомоги й організацій, які можуть надати підтримку під час процесу розслідування.

Посилання: 17 Фонд ООН у галузі народонаселення. (2019). Міжвідомчі мінімальні стандарти запобігання гендерно зумовленому насильству та реагування на нього в умовах надзвичайних ситуацій.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

2.1.1.2 Ризики для слідчих[18]

Ризики, пов'язані з доступом: Доступ до місця проведення розслідування є критично важливим для слідчих. Обмеження на пересування можуть завадити їм дістатися до місця, де стався інцидент. У цьому випадку слідчі мають визначити, чи можливе проведення ефективного розслідування і чи є альтернативні рішення.

Ризики, пов'язані з безпекою і захистом Члени слідчої групи можуть зіткнутися з багатьма ризиками, пов'язаними з безпекою: від озброєних груп і конфлікту до викрадення. Чітке розуміння оперативної обстановки має вирішальне значення для усунення ризиків, пов'язаних із безпекою і захистом слідчої групи. Також може знадобитися залучити додатковий персонал, щоб допомогти зменшити ризики, пов'язані з безпекою і захистом, пам'ятаючи, що додаткові ризики виникають, коли до розслідування залучено більше людей. Якщо слідчі вирішать, що для проведення розслідування їм потрібно залучити персонал служби безпеки, треба зіставити ризики порушення конфіденційності з необхідністю залучення цих додаткових людей.

Посилання: 18 Міністерство закордонних справ, справ Співдружності націй та розвитку Великої Британії (2016). Навчальний матеріал: Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

2.1.2 ОПЕРАЦІЙНІ РИЗИКИ

Операційні ризики — це ризики, безпосередньо пов'язані з проведенням та якістю розслідування; вони охоплюють від конфлікту інтересів та упередження до навмисного або випадкового розголошення, а також ризики, пов'язані з безпекою, захистом, здоров'ям, пересуванням і логістикою.

Конфлікт інтересів та упередження

Конфлікт інтересів: З погляду організації ситуації конфлікту інтересів пов'язані з нездатністю залишатися неупередженими й об'єктивними.[19] Наприклад, окремим конфліктом інтересів може бути перекладач, який не повідомляє про стосунки зі свідком, або керівник розслідування, який має стосунки із суб'єктом розгляду скарги. Якщо слідчий раніше розслідував справу за участі суб'єкта скарги, це також може вважатися конфліктом інтересів.

Свідоме й несвідоме упередження: Упередження може бути свідомим або несвідомим. Необхідно докласти всіх зусиль, щоб зменшити потенційне упередження. Упередження є свідомим, коли слідчий виявляє інтерес до конкретного результату розслідування. Кілька прикладів свідомого упередження:

- висловлення особистої думки щодо розслідування і результатів;
- неповідомлення суб'єкта скарги в належний час або ненадання йому можливості відповісти чи надати виправдувальні докази; і
- недотримання об'єктивності й неупередженості під час збирання доказів та ігнорування виправдувальних доказів.

Посилання: **19** Управління служб внутрішнього нагляду ООН. (2015). Посібник із розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

Несвідоме упередження виникає, коли неупереджена особа помічає або розрізняє слідчого, який впливає на розслідування, не усвідомлюючи цього. Несвідоме упередження часто виникає, коли люди віддають перевагу тим, хто схожий на них, і/або тим, хто, на їхню думку, поділяє їхні цінності. Людей можуть притягувати інші люди з подібною освітою, з того самого регіону, того ж кольору шкіри чи етнічної приналежності, що й вони. Наприклад: колір шкіри або етнічна приналежність, як у них. Наприклад:

- вважається, що слідчий надає перевагу показанням свідка, який походить з того самого регіону, що й він;
- слідчий надає більшої ваги показанням свідка, який має таку ж вищу освіту, як і він; і
- слідчий пасивно дискримінує суб'єкта розгляду скарги або потерпілого через їхній колір шкіри, етнічну приналежність, національність, правовий статус, інвалідність, освіту тощо.

Несвідоме упередження або сприйняття несвідомого упередження може поставити під загрозу сумлінність розслідування і нашкодити його висновкам і результатам. Необхідно вжити заходів для усунення несвідомого упередження або сприйняття несвідомого упередження під час розслідування.[20]

Ризики, пов'язані з поїздками й пересуванням

- **Безпека й захист:** Тілесні ушкодження, викрадення і повстання є прикладами ризиків для безпеки слідчих груп. Ризики слід виявляти й оцінювати у співпраці з групою служби безпеки та відповідно до обмежень і/або протоколів, визначених організацією, що призначає проведення розслідування.
- **Здоров'я:** Пандемія COVID-19 є прикладом ризику, пов'язаного зі здоров'ям, який може вплинути на пересування, але можуть існувати інші захворювання, які можуть обмежити можливість перенесення розслідування з одного місця в інше.

Посилання: 20 CHS Alliance. (n.d.). SEA Investigation Training. Procedural fairness and the standard and burden of proof.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

- **Логістика:** Райони можуть бути важкодоступними або недоступними для слідчої групи з багатьох причин, зокрема через географічне розташування, дозвіл на поїздку від влади або наявність відповідного транспорту.

Випадкове та навмисне розголошення: Слідча група повинна враховувати, що навмисне чи ненавмисне розголошення є ризиком, і запровадити механізми для зменшення кількості порушень конфіденційності. Випадкове розголошення відбувається, коли ненавмисно розкриваються деталі розслідування чи звинувачення. Хоча це зазначено як операційний ризик, оскільки може поставити під загрозу сумлінність розслідування, це також може становити ризик для людей.

- **Випадкове розголошення:** Ненавмисно розкриваються основні відомості про звинувачення та/або розслідування.
  Це може статися через випадкову розмову або документи, що «потрапили в чужі руки».
- **Навмисне розголошення:** Це трапляється, коли особи, яким довірено конфіденційну інформацію, діляться нею з іншими особами, які не підпадають під категорію тих, кому «потрібно знати», нехтуючи будь-якими правилами й положеннями та порушуючи конфіденційність.[21]

Ризики, пов'язані з ресурсами й потужностями: Розслідування потребує ресурсів, як фінансових, так і людських. В ідеалі має бути відповідний бюджет і персонал для проведення розслідувань СЕНД, однак це не завжди так, особливо в організаціях, які не мають спеціальних відділів внутрішнього контролю і розслідування. Ризики виникають, коли існують бюджетні обмеження і проблеми з доступом кваліфікованого персоналу для проведення розслідувань.

Посилання: 21 CHS Alliance. (2014). Guidelines for Investigations: A guide for humanitarian organisations on receiving and investigating allegations of abuse, exploitation, fraud or corruption by their own staff.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

- Ризики дублювання розслідування: Якщо до скарги залучено кілька установ чи організацій, важливо звести до мінімуму дублювання зусиль,
  особливо коли йдеться про опитування свідків і потерпілих. Має бути механізм координації дій між керівниками розслідувань в організаціях
  у цьому

2.1.3 ОЦІНКА РИЗИКІВ І ПЛАНУВАННЯ

Після виявлення ризиків слідча група повинна визначити, які ризики становлять найбільшу загрозу, і розробити дії або стратегії реагування, щоб зменшити їхню імовірність і потенційний вплив. Оцінка впливу та ймовірності кожного ризику може допомогти слідчій групі визначити їхню пріоритетність (див. рисунок 2).

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

ІМОВІРНІСТЬ

ВПЛИВ

	Дуже малоймовірно	Малоймовірно	Імовірно	Дуже ймовірно
Незначний	НИЗЬКИЙ	НИЗЬКИЙ	ПОМІРНИЙ	ПОМІРНИЙ
Значний	НИЗЬКИЙ	НИЗЬКИЙ	СЕРЙОЗНИЙ	СЕРЙОЗНИЙ
Серйозний	ПОМІРНИЙ	ПОМІРНИЙ	СЕРЙОЗНИЙ	ВИСОКИЙ
Великий	ПОМІРНИЙ	ПОМІРНИЙ	ВИСОКИЙ	ВИСОКИЙ

Рисунок 2: Структура аналізу ризиків

Високий
Ці ризики вимагають чіткого реагування та/або заходів пом'якшення, оскільки вони ймовірно або дуже ймовірно виникнуть і матимуть серйозний або великий вплив на розслідування. Вплив може охоплювати один або кілька смертельних випадків, широке поширення хвороби та/або великомасштабне пошкодження майна/обладнання.

Серйозний
Ризики цієї категорії можуть призвести до значних чи серйозних наслідків або дуже ймовірно, що вони призведуть до значних наслідків. Вплив може охоплювати серйозні або значні травми чи захворювання, серйозні чи значні пошкодження майна та/або обладнання.

Помірний
Ризики в цій категорії дуже малоймовірні або малоймовірні із серйозним чи великим впливом або ймовірні чи дуже ймовірні з незначним впливом. Незначний вплив може охоплювати легкі травми або захворювання, незначне пошкодження майна/обладнання.

Низький
Ці ризики є дуже малоймовірними або малоймовірними з незначним чи несуттєвим впливом на розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

2.1.4 РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ РЕАГУВАННЯ НА РИЗИКИ

Наступним кроком після оцінки ризиків буде розробка стратегії реагування на ризики, щоб мінімізувати їхній вплив або ймовірність впливу на розслідування. Стратегії реагування на ризики повинні містити міркування щодо будь-яких обмежень (бюджетних, політичних, правових тощо), з якими може зіткнутися слідча група під час реагування на ризик, і визначити особу, відповідальну за заходи з пом'якшення ризиків або реагування в разі виникнення ризику (див. таблицю 5).

Категорія ризику	Опис ризику	Вплив	Імовірність	Стратегія реагування	Власник ризику
Операційний (ризик, пов'язаний із пересуванням)	Свідки перебувають у зоні, де є імовірність громадянських заворушень і збройних конфліктів, що може становити загрозу слідчих та/або потерпілого, свідків і суб'єкта скарги	Серйозний	Імовірно	Слідчі дії проводяться дистанційно	Координатор безпеки
Для людей (ризик помсти)	Потерпілому або його родині погрожують тілесними ушкодженнями за скаргу та участь у розслідуванні	Високий	Імовірно	Потерпілого та/або родину переселили Тимчасове відсторонення суб'єкта розгляду скарги	Голова місії
Для людей (ризик помсти)	Суб'єкту розгляду скарги погрожують тілесними ушкодженнями	Високий	Імовірно	Тимчасове відсторонення суб'єкта розгляду скарги	Голова місії

Таблиця 5: Шаблон плану ризиків

У міру того, як під час розслідування збирається інформація або з'являється більше доказів, можуть виникати додаткові ризики. Тому протягом усього розслідування слідча група має проводити періодичний перегляд ризиків.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.1 Виявлення ризиків

2.1.5 ЕКСПЕРТИ Й РИЗИКИ

Експерти та фахівці можуть відігравати ключову роль у пом'якшенні ризиків і реагуванні на них, а слідча група й організація повинні переконатися, що в разі потреби
для проведення консультацій залучатимуть експертів і фахівців.[22] Наприклад, якщо існує ризик психосоціальної травми та дистресу потерпілого, слідча група може направити його до психолога-консультанта або експерта з психосоціальної підтримки, який може надати допомогу й лікування або вказівки слідчій групі щодо заходів, яких можна вжити, щоб мінімізувати шкоду чи вплив на потерпілого.

2.2 Планування розслідування

Комплексне планування є критично важливим кроком у забезпеченні ефективного й структурованого розслідування. При розробці початкового плану слідча група має врахувати існуючі обмеження, включити до нього стратегії пом'якшення ризиків,
визначених раніше, і мати на увазі, що план розслідування, імовірно, буде змінюватися в ході розслідування. Керівник розслідування має затвердити план розслідування (і зміни до нього).

Слідчим потрібно пам'ятати про будь-які соціальні й культурні компоненти, які, можливо, необхідно буде врахувати під час розслідування, наприклад, уподобання потерпілого щодо статі особи, що проводить опитування, сприйняття свідків і потерпілих, а також бажання говорити про СЕНД. Коли
йдеться про стать та особу, що проводить опитування, найкращим рішенням буде з'ясувати в потерпілого й свідків їхні вподобання, а також проконсультуватися з керівником розслідування щодо соціальних і культурних аспектів, які, можливо, необхідно враховувати або які можуть вплинути на розслідування.

Посилання: 22 Humanitarian Accountability Partnership. (2008). Investigation Training Handbook: Training materials on receiving and investigating allegations of exploitation and abuse by humanitarian workers.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

2.2.1 ПЛАН РОЗСЛІДУВАННЯ

Плани розслідування мають бути комплексними, гнучкими, адаптованими до оперативної ситуації, що розвивається, і здатними керувати слідчою групою від початку до кінця. Плани повинні містити такі компоненти[23] (див. набір інструментів, щоб переглянути приклад плану).

Розклад/графік: Розклад або графік розслідування має містити всі дії, які потрібно виконати слідчій групі: від перегляду довідкових матеріалів до подання звіту й будь-яких дій після розслідування. План має встановлювати часові рамки для кожного етапу розслідування, щоб забезпечити його завершення якомога швидше (без шкоди для якості). У ході розслідування розклад потрібно буде змінити, коли з'явиться нова інформація, і додати до нього:

- поїздки або матеріально-технічні елементи (правильніше буде переоцінити, ніж недооцінити, особливо при використанні послуг перекладача);
- свята та звичаї щодо доступності потенційних свідків;
- місця, зручні для свідків, а не для слідчої групи.

Потрібні ресурси: До ресурсів належать обладнання і людські ресурси. Для проведення розслідувань може знадобитися певне обладнання або персонал, тому план повинен передбачити їхню наявність у разі

Посилання: 23 Interaction. (2012). Management of Investigations Workshop: Participant Manual., Управління служб внутрішнього нагляду ООН. (2015). Посібник із

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

- **Опитування:** Допити та порядок опитування свідків є важливою частиною розслідування. Порядок опитування свідків є важливим і має бути таким: особа, що повідомляє (якщо це не потерпілий), потерпілий, свідки й, нарешті, суб'єкт розгляду скарги. Планування щодо свідків має також містити короткий виклад доказів, отриманих від свідків, і відомості про стосунки між свідками (які можуть впливати на порядок опитування свідків). Інформатор або особа, що повідомляє, — це особа, яка подала скаргу про випадок СЕНД і не є потерпілою. У цьому разі спочатку слід опитати особу, що повідомляє.

- **Логістика та поїздки:** План повинен передбачити всі поїздки або переміщення, потрібні слідчій групі для завершення слідчих дій (зокрема візи, необхідні щеплення, переїзди в країні, вимоги щодо безпеки, проживання/проїзд тощо).

- **Записи:** Плани щодо отримання записів (із внутрішніх або зовнішніх джерел) мають передбачати їхню обробку й зберігання, а також будь-які заходи безпеки даних, необхідні для забезпечення авторизації доступу до такої інформації. Це допоможе захистити особу потерпілих, свідків і суб'єкта розгляду скарги.

- **Збирання, документування і збереження доказів:** Будь-які плани щодо збирання, документування, захисту та збереження доказів і проведення аналізу. Слідчі також повинні розглянути будь-які контекстуальні питання, пов'язані з місцевим трудовим законодавством, політикою працевлаштування, формальними й неформальними правилами, пов'язаними з ГЗН і СЕНД, обмеженнями через ці закони та політику, а також їх вплив на те, як ведеться розслідування.[24]

Посилання: 24 CHS Alliance. (2014). Op. cit.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

2.2.2 ВИЗНАЧЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ

На додаток до комплексної оцінки ризиків слідча група також має знати про обмеження, що існують у контексті розслідування.
Обмеження – це те, що вже існує, визначене як чинник стримування чи перешкода. Під час планування слідчій групі необхідно розробити план з урахуванням цих обмежень, і бути в курсі того, як вони впливають на розслідування.

- **Правові обмеження:** Положення національних законів про ГЗН, СЕНД і зайнятість, а також політика організації можуть впливати на те, як ведеться розслідування. Наприклад, трудове законодавство може передбачати, що суб'єкт розгляду скарги має право знати про розслідування із самого його початку. Тому для слідчої групи важливо оцінити правовий контекст, щоб вирішити, коли інформувати суб'єкта розгляду скарги.[25]

- **Організаційні обмеження:** Організації повинні надати слідчим повноваження ініціювати та проводити розслідування від імені організації в межах і в обсязі їхніх обов'язків. Однак перед тим, як розпочати розслідування, слідчим разом із керівником слід переглянути обсяг обов'язків, щоб визначити межі своїх повноважень у цій справі.

- **Обмеження робочих потужностей:** При розробці плану розслідування необхідно враховувати бюджет, графік та обмеження ресурсів. Необхідно оцінити будь-які ризики, пов'язані з обмеженнями робочих потужностей, і запровадити стратегії реагування.

Посилання: 25 Те саме джерело.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

2.2.3 ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ

Слідчі можуть розпочати визначення обсягу з перегляду попередньої інформації, зібраної керівником розслідування та організацією, а також розподілення завдань і дій, які необхідно виконати на основі цієї початкової оцінки.

Важливо, щоб перед проведенням опитувань слідча група склала план захисту доказів, що зменшить ризик їхньої фальсифікації чи знищення, а також дасть свідку змогу пред'явити докази під час опитування, якщо це необхідно. Чим ближче свідок до суб’єкта розгляду скарги, тим пізніше його слід опитати, щоб зменшити вплив або ймовірність того, що свідок контактуватиме із суб’єктом розгляду скарги й розкриє інформацію.

Слідчі також повинні визначити основні джерела доказів і те, як вони збираються отримати до них доступ і використовувати їх, беручи до уваги правові, політичні чи інші обмеження. Щоб забезпечити доступ до доказів, слідчі мають повідомити окремих осіб про те, звідки вони отримають докази, і наказати їм не знищувати й не змінювати їх.[26]

У ході розслідування може з’явитися нова інформація, яка потребуватиме оновлення плану. Наприклад, під час допиту свідок може згадати особу, яку слідчі спочатку не ідентифікували. Ці ситуації вимагають оновлення плану розслідування і його затвердження керівником, якщо це можливо.

Посилання: 26 Міжкультурні дослідження. (2021). Товариство корпоративної відповідності та етики (SCCE).

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

2.2.4 ПЛАНУВАННЯ ОПИТУВАНЬ

2.2.4.1 План опитування

Під час планування опитування потрібна інформація буде відрізнятися залежно від категорії свідка. Тим не менш, слідчі спочатку мають отримати й розглянути:

- інформацію про свідка;
- інформацію про повідомлений інцидент; і
- інформацію, важливу для розслідування.

Інформація про свідка

Слід враховувати вік, расу, стать, культуру та рідну мову свідка. Наприклад, свідок може бути дитиною, і тому для проведення опитування потрібна особа, яка допомагатиме під час опитування, або спеціаліст. Звичаї та вірування також можуть впливати на розповідь свідка. Свідки також можуть потребувати послуг перекладача або можуть запросити, щоб особа, що проводить опитування, була однієї з ними статі. Цю інформацію потрібно отримати якомога швидше.

Слід також звернути увагу на те, чи має свідок якісь особливі потреби, або йому може знадобитися підтримка й заохочення для участі в опитуванні. Особливі потреби розглядаються в розділі 2.2.4.2.

Інформація про повідомлений інцидент

Щоб спланувати й підготуватися до опитування, особа, що проводить його, має знати всі деталі інциденту, зокрема:

- характер інциденту;
- коли і де стався інцидент;
- хто, коли і як повідомив про інцидент.

Важлива для розслідування інформація

Хоча розповідь про інцидент є важливою, часто під час опитування потрібно дізнатися інші факти, важливі для розслідування, щоб отримати повну картину всіх відповідних питань і провести всебічне розслідування.[27]

Посилання: 27 Міністерство юстиції. (2011). Отримання найкращих доказів у кримінальному провадженні. Уряд Великобританії, стор. 46-63.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

Обсяг важливої для розслідування інформації, яку перед опитуванням має особа, що проводить його, залежить від інформації про свідка, зокрема:

- що вони, за наявними даними, бачили або знають;
- що сказали інші свідки; і
- які інші наявні докази підтверджують або не підтверджують цю інформацію.

Усю цю інформацію слід вносити до журналу реєстрації доказів (шаблон якого наведено в Розділі 3.2.1.1 цього документа), що постійно оновлюється протягом усього розслідування, і звертатися до нього під час планування кожного опитування.

На етапі планування особа, що проводить опитування, також має перевірити, чи не відсутні важливі докази, чи не є вони суперечливими, а також визначити, чи можуть свідки, яких потрібно опитати, надати докази або пояснити будь-які суперечності.

Однак слід бути обережними, щоб не забруднити процес опитування такими відомостями і, щоб не вплинути на розповідь свідка, слід уникати запитань на основі відповідей попереднього свідка.[28]

План опитування завжди має містити:

- короткі відомості про повідомлений інцидент;
- відповідну політику, яку порушує повідомлений інцидент;
- докази, необхідні для підтвердження порушення політики;
- будь-які особливі потреби;
- цілі опитування;
- як опитування буде поділено на етапи за допомогою моделі PEACE
- як буде записуватися опитування;
- хто повинен проводити опитування і хто ще буде присутній;
- місце проведення опитування;
- час проведення опитування;
- імовірна тривалість опитування (включно з перервами);
- будь-які дії, які необхідно виконати після опитування.

Посилання: 28 Те саме джерело.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

План розслідування має містити деталі кожного опитування, що буде проводитися, і послідовність опитування. Під час розробки розкладу слід пам'ятати про доступність опитуваного, порядок надання свідчень і додаткові потреби опитуваних (особи, що підтримують зв'язок із потерпілим, особи, що допомагають, перекладачі)[29], про розташування/переїзд, а також про те, чи буде опитування проводитись особисто або дистанційно (див. таблицю 6).

ПІБ	Внутрішній або зовнішній стосовно організації	Роль в скарзі	Вік	Стать	Мова	Потрібен перекладач	Розташування	Пріоритет

Таблиця 6: Загальний опис опитування

Загальне правило послідовності опитування свідка:

1. Інформатор (особа, що повідомляє про інцидент, але не є потерпілим)
2. Потерпілий
3. Додаткові потерпілі особи (якщо є додаткові потерпілі особи, які не є основним потерпілим/позивачем)
4. Свідки
5. Суб'єкт розгляду скарги

Наскільки це можливо, слідчі повинні скоротити до мінімуму кількість опитувань свідків, щоб зменшити ризик подальшої травматизації. Хоча в деяких випадках цього не уникнути (з'являється нова інформація, наприклад, після опитування інших свідків), планування може забезпечити структурований підхід, який зменшує ризик кількох опитувань одного свідка.

Посилання: 29 Управління служб внутрішнього нагляду ООН. (2015). Посібник із розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

2.2.4.2 Планування опитування осіб з особливими потребами Опитування свідків з особливими потребами повинні проводитися спеціально підготовленими людьми. Цих фахівців слід залучити якомога раніше на етапі планування, щоб вони могли надати вказівки щодо підходу до опитування.[30]

Прикладами свідків з особливими потребами, яких необхідно врахувати в плані опитування, є:

- **Опитувані, що відчувають страх перед представниками влади:** Якщо потерпілий або свідок відчуває страх перед представниками влади, то для ефективної участі в опитуванні їм може знадобитися підтримка довірених осіб. Особам, що відчувають страх перед представниками влади, також може бути важко висловити свою думку й розповісти; вони скоріше даватимуть відповіді, спрямовані на те, щоб задовольнити особу, що проводить опитування, або даватимуть відповідь, яку, на їхню думку, хоче почути ця особа.

- **Опитувані з труднощами в навчанні або порушеннями інтелектуального розвитку:** Потерпілі та свідки з труднощами в навчанні або порушеннями інтелектуального розвитку можуть потребувати різної допомоги до, під час і після опитування. Потрібна рання оцінка їхніх потреб і, коли це можливо, слід отримати професійну консультацію.

- **Опитувані з фізичними вадами:** Необхідно розглянути можливість доступу до місця проведення опитування, якщо є свідки з фізичними вадами. Крім того, якщо свідки мають порушення мовлення або слуху, для проведення опитування, ймовірно, знадобиться перекладач або посередник.

Посилання: 30 Міністерство юстиції. (2011). Отримання найкращих доказів у кримінальному провадженні. Уряд Великобританії, стор. 9.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

Опитувані діти: Як правило, дітей не опитують, окрім випадків крайньої необхідності, наприклад, у випадках, коли вони є потерпілими. Якщо це можливо, бажано, щоб опитування маленьких дітей
проводив експерт, але якщо експерт відсутній, а дітей потрібно опитати, слідчі мають:

- забезпечити наявність одного з батьків/опікуна/особи, що надає допомогу, яку обирає дитина;
- дотримуватися керівних принципів захисту дітей, наведених у таблиці 7.[31] Додаткову інформацію про стандарти захисту дітей можна знайти тут.

Керівний принцип	Пояснення
«Не зашкодь»	Опитування і участь дитини в розслідуванні не повинні наражати її на подальшу шкоду.
Приділяти першочергову увагу найкращим інтересам дитини	Згідно зі статтею 3 Конвенції ООН про права дитини у процесі розслідування та опитування на першому місці має стояти емоційна й фізична безпека та благополуччя дитини.
Відсутність дискримінації	Діти не повинні піддаватися дискримінації через їхню стать, вік, расу, релігію, етнічну приналежність, інвалідність або будь-яку іншу характеристику чи приналежність до групи.
Дотримуватися норм етики	Потрібно дотримуватися кодексів поведінки й політики щодо захисту дітей в організації.
Отримати інформовану згоду й дозвіл	Діти та їхні батьки/опікуни/піклувальники мають надати добровільну інформовану згоду на свою готовність брати участь у розслідуванні й опитуванні.

Таблиця 7: керівні

Посилання: 31 Global Child Protection Working Group. (2014). Inter Agency Guidelines for Case Management and Child Protection.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

2.2.5 ОЦІНКА БЮДЖЕТУ ТА РЕСУРСІВ

Виходячи з визначеного обсягу, слідчі мають оцінити бюджет і ресурси, потрібні для проведення розслідування. Слід пам'ятати про обмеження бюджету й працювати в межах цих обмежень, наскільки це можливо.

Людські ресурси слід визначити якомога раніше, щоб якомога ефективніше провести процес набору персоналу й адаптації. Також у бюджеті/ресурсах потрібно врахувати транспортні чи матеріально-технічні ресурси. Наприклад, до бюджету потрібно включити транспортні засоби та водіїв, необхідних для проїзду до місця, де стався інцидент, і повернення назад.

2.2.6 ПЛАН ОТРИМАННЯ ЗАПИСІВ

Існують ризики, пов'язані з отриманням записів: їх можуть втратити, пошкодити, переробити, змінити, перенести або знищити безліччю способів. Слідчі мають завчасно визначити записи, необхідні для розслідування та аналізу, щоб зберегти цілісність і автентичність як цифрових, так і друкованих записів. Крім того, отримання записів, особливо зовнішніх, може потребувати часу й тому має бути включено до робочого плану розслідування.

Оскільки записи можуть бути доказами, у робочому плані слід передбачити використання вимог щодо «ланцюга передавання та зберігання доказів»: це означає чітке документування, де були отримані записи, і перелік осіб, що контактували з ними (наприклад, хто отримав їх і від кого, де і коли).[32] Слід також звернути увагу на те, які первинні докази потрібно зібрати слідчим та як ці докази будуть транспортуватися (тобто в ручній поклажі в літаку, а не в багажному відділенні); або які докази можна просто відсканувати чи скопіювати.

Посилання: 32 Interaction. (2012). Management of Investigations Workshop: Participant Manual.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

2.2.7 ПЛАН ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗІВ

Після виявлення об'єкта, що підлягає аналізу, якомога швидше слід провести криміналістичний аналіз, щоб уникнути погіршення якості, пошкодження або втрати зразків чи інформації. Потрібно буде проконсультуватися з експертами й залучити їх до збирання доказів (IT). Крім того, при оцінці необхідності збереження доказів слід враховувати плани перевірки жорстких дисків комп'ютерів, файлових серверів і пристроїв зв'язку, що зберігають дані в електронній формі.[33]

Плануючи збереження доказів, необхідно враховувати конфіденційність. Тут важливу роль відіграє оцінка ризиків. Наприклад, коли запит на надання доказів надіслано сторонній для слідчої групи особі, існує ризик порушення конфіденційності. Також є ризик того, що докази можуть підробити, тому в ході планування потрібно постійно проводити повторну оцінку ризиків.

2.2.8 ПЛАНУВАННЯ КОМУНІКАЦІЇ І НАЛЕЖНОГО ПРОЦЕСУ

Слідчі повинні планувати комунікацію з усіма опитаними. До плану комунікації потрібно включити такі фактори, як місцезнаходження, матеріально-технічне забезпечення, дати, час і період для повідомлень. Слідчі також мають визначити, чи потрібні перекладачі, особи, яка допомагатимуть під час опитування, або фахівці, і узгодити з ними розклад опитувань.

Посилання: 33 Управління служб внутрішнього нагляду ООН. (2015). Посібник із розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

2.2.8.1 Комунікація з потерпілим

Якщо потерпілий відомий (і це не анонімний позивач чи інформатор), слідчі мають спочатку поспілкуватися з ним. Під час цієї первинної бесіди слідчі повинні детально пояснити процес розслідування, уточнити очікування щодо потенційних результатів
і отримати від потерпілого інформовану згоду на проведення розслідування. Слідчим також слід забезпечити регулярний зв'язок та інформування потерпілого про хід розслідування. Слідчі повинні враховувати, що інцидент, який розслідується, міг спричинити травму чи страждання
потерпілого, і підходити до комунікації з ним, використовуючи принципи, орієнтовані на потерпілого (див. розділ 1.5.2).

Інформована згода: після повного, прозорого пояснення процесу й можливих наслідків слідчий має попросити потерпілого надати письмову згоду на проведення розслідування. Якщо згода не надана, або надана, а потім відкликана, керівник розслідування має оцінити ситуацію і вирішити припинити чи продовжити розслідування, виходячи з найкращих інтересів потерпілого й ретельної оцінки ризиків, зокрема щодо безпеки та конфіденційності. Будь-які причини, наведені потерпілим для відмови від (або відкликання) згоди на проведення розслідування, мають бути задокументовані із зазначенням причин припинення чи продовження розслідування.

Відкликання згоди: якщо потерпілий відкликає згоду під час розслідування, керівник зазвичай повинен припинити його Однак залежно від ситуації можуть бути винятки. Наприклад, якщо суб'єкт розгляду скарги не перебуває в країні, є достатньо доказів без участі потерпілого, тоді розслідування може бути продовжено.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

Також під час цього початкового спілкування слідчі повинні поговорити з потерпілим про будь-які проблеми чи потреби, пов'язані із захистом, здоров'ям чи психосоціальною підтримкою, і направити їх до відповідної служби. Потерпілий може побажати, щоб під час спілкування та опитування була присутня особа, яка його підтримує, і це бажання слід задовольнити.

Якщо скарга подана інформатором, а не потерпілим, спочатку слід поспілкуватися з інформатором, щоб слідчі мали необхідну інформацію про інцидент і могли відповідно спланувати комунікацію і спілкування з потерпілим.

2.2.8.2 Комунікація зі свідками

Після визначення свідків слідчі повинні визначити відповідний порядок їх опитування. Чим ближче стосунки свідка із суб'єктом розгляду скарги, тим пізніше він має бути в послідовності опитування, щоб зменшити ризик навмисного чи ненавмисного розкриття інформації.

2.2.8.3 Комунікація і належний процес для суб'єкта розгляду скарги

Належний процес вимагає, щоб суб'єкту розгляду скарги було надано письмове повідомлення про розслідування. Це повідомлення інформує суб'єкта скарги про:

- підозрювану неправомірну поведінку (у загальних рисах);
- можливі дисциплінарні заходи;
- їхню можливість або вимогу відповісти, наприклад, у формі участі в опитуванні, а також дату, час, місце проведення опитування;
- права на присутність особи під час опитування;
- будь-які змінені обов'язки або адміністративні відпустки, застосовані під час розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.2 Планування розслідування

Хоча не існує встановленої кількості днів або стандартного терміну для надання цього повідомлення, слідчі зобов'язані надати суб'єкту розгляду скарги достатньо часу для підготовки інформації чи доказів, які вони хотіли б надати під час опитування (враховуючи інші фактори, як-от опитування інших свідків і збирання доказів до повідомлення суб'єкта розгляду скарги з метою запобігання знищенню доказів та/або втручанню свідків). На етапі планування розслідування необхідно визначити час надсилання повідомлення з урахуванням ризиків, звертаючи увагу на будь-які вимоги місцевого трудового законодавства, організаційної політики чи процедур.

Перед проведенням опитування суб'єкта розгляду скарги необхідно з'ясувати вимоги організації до нього щодо сприяння розслідуванню (наприклад, відповіді на запитання під час опитування і наслідки відмови від співпраці зі слідством або відповідей на запитання). Після з'ясування в рамках плану опитування суб'єкта розгляду скарги потрібно скласти відповідне попередження і зачитати його суб'єкту на початку опитування (і записати).

Зазвичай попередження має містити:

- дату, час і місце проведення співбесіди;
- факт проведення вами службового адміністративного розслідування;
- імена слідчих, що беруть участь в опитуванні, і назву організації, де вони працюють;
- характер розслідування з відповідними відомостями про підозрювану поведінку;
- будь-яку організаційну вимогу відповідати на запитання під час адміністративного розслідування і наслідки невиконання, або, за відсутності такої вимоги, факт, що суб'єкт розгляду скарги не зобов'язаний відповідати на будь-які запитання;
- інформацію, що опитування записується;
- інформацію, що опитування не може використовуватися в жодному кримінальному провадженні.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.3 Планування розслідування на практиці

Хоча ретельна оцінка ризиків і планування є ключовими для ефективного розслідування, траплятимуться випадки й контексти, що створюватимуть проблеми та перешкоди для цих планів.

2.3.1 ЩО БУДЕ, ЯКЩО ПОТЕРПІЛИЙ НЕ ПОГОДИТЬСЯ НА ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ?

У деяких організаціях слідча група може вирішити продовжити розслідування чи інші дії, незалежно від того, чи надав потерпілий свою інформовану згоду на розслідування. Це може поширюватися на розслідування або тематичний перегляд політики організації щодо захисту від від сексуальної експлуатації і наруги, щоб отримати уявлення про можливі наявні прогалини й способи їх усунення. Однак, згідно з рекомендаціями Міжвідомчого постійного комітету (IASC) щодо підходу, орієнтованого на потерпілих, інформована згода є критично важливим аспектом визначення того, чи можна продовжувати розслідування. У цих випадках зверніться до політики організації і внутрішніх правових вказівок.

Слід приділити увагу порівнянню та аналізу будь-яких інших звітів про СЕНД, які має організація (на додаток до поточної скарги), з метою проведення перевірки для визначення наявності факторів, які можуть сприяти СЕНД, або відсутності заходів, які можуть цьому запобігти, і надання рекомендацій щодо усунення цих факторів за допомогою консультативного звіту керівництва (як описано в розділі 6.2).

Щодо належної практики запобігання СЕНД і того, що може перевірити слідча група, то Навчальний посібник Community of Cooperation's (KoGE) із запобігання СЕНД містить корисний інструмент самооцінки для НУО.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

2.3 Планування розслідування на практиці

2.3.2 ЩО РОБИТИ, ЯКЩО МІСЦЕВЕ ЗАКОНОДАВСТВО МОЖЕ ЗАШКОДИТИ ПОТЕРПІЛОМУ, СУБ'ЄКТУ РОЗГЛЯДУ СКАРГИ АБО ІНШИМ СВІДКАМ?

Якщо є вірогідність заподіяння шкоди потерпілому, свідку або суб'єкту розгляду скарги, імовірність і вплив такого ризику вимагає ретельного розгляду й прийняте рішення щодо направлення скарги на кримінальне розслідування. Слідча група має розглянути питання про консультації з особами або фахівцями всередині або за межами організації, якщо це необхідно.

Якщо слідча група вважає, що проведення розслідування становить неприйнятний ризик або ризики, це слід задокументувати в матеріалах справи й повідомити потерпілого. Ризик слід контролювати, і якщо є будь-які зміни, рішення потрібно переглянути. Знову ж таки, слідчій групі слід розглянути, які ще дії можуть відбуватися.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

03

ВИВЧЕННЯ ДОВІДКОВИХ МАТЕРІАЛІВ І ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ

3.1 Вивчення довідкових матеріалів
- 3.1.1 Скарги та порушення політики
- 3.1.2 Місцеві правила, закони, культура, звичаї та мова
- 3.1.3 Інформація про суб’єкта розгляду скарги
- 3.1.4 Інформація про потерпілих

3.2 Збирання доказів
- 3.2.1 Ознайомлення з доказами
- 3.2.2 Виїзди на місце інциденту
- 3.2.3 Опитування

3. Вивчення довідкових матеріалів і збирання доказів

Після завершення первинної оцінки ризиків і планування слідча група може перейти до вивчення довідкових матеріалів і збирання доказів. Подібно до етапу аналізу ризиків і планування цей етап розслідування не обов'язково є лінійним, а радше повторюваним процесом, який вимагає гнучкості та адаптивності. Також на цьому етапі буде залучено більше членів слідчої групи, наприклад, будь-яких експертів чи фахівців.

У рамках процесу планування слідчі мають визначити персонал і ресурси, необхідні для проведення розслідування. Перед початком цього етапу слідча група повинна перевірити хід наймання персоналу й отримання ресурсів, переконавшись, що вони будуть доступні у разі потреби. Крім того, перед збиранням доказів керівник має розглянути й затвердити план розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.1 Вивчення довідкових матеріалів

Слідчі мають чітко розуміти передісторію і контекст, у якому відбувається розслідування. Вивчення довідкових матеріалів надає слідчим ключову інформацію, необхідну для проведення ефективного розслідування. Примітно, що етапи розслідування не обов'язково є послідовними, але можуть частково збігатися.

Прикладом того, де, ймовірно, збігатимуться етапи, є визначення, які докази є доступними, а які потрібно буде отримати й проаналізувати. Плануючи розслідування, групі слід визначити, що саме потрібно, коли і як, а також передбачуваний графік, потрібний для отримання цієї інформації. У деяких випадках для ефективного визначення доказів, які необхідно зібрати, буде потрібен початковий перегляд довідкових матеріалів.

3.1.1 СКАРГИ ТА ПОРУШЕННЯ ПОЛІТИКИ

Першим кроком для слідчої групи буде наявність чіткого розуміння скарги та конкретних інцидентів, на яких зосереджуватиметься розслідування. Інформація про скаргу має отримуватися від керівника розслідування разом із попередніми доказами й зібраними даними, які повинні містити принаймні такі відомості (див. таблицю 8):

- Скарга та докладні відомості
- Потерпілий
- Інформатор (якщо це не потерпілий)
- Суб'єкт розгляду скарги
- Дати та місце подання скарги
- Порушення політики/кодексу поведінки/Бюлетеня Генерального секретаря ООН
- Необхідний стандарт доказування

3.1 Вивчення довідкових матеріалів

На цьому етапі керівник розслідування також повинен надати слідчим організаційні кодекси поведінки й політику, пов’язану із СЕНД. На додаток до результатів розслідування згідно зі стандартом доказування, до консультативного звіту керівництва можна включити рекомендації щодо вдосконалення політики, кодексів поведінки й механізмів запобігання СЕНД в організації (див. розділ 6.2).

Дата скарги (скарг):					
Потерпілий:	ПІБ	Вік	Стать	Етнічна приналежність	Інвалідність
Інформатор (якщо це не потерпілий):	ПІБ	Вік	Стать	Етнічна приналежність	Інвалідність
Коли вперше повідомлено особі:					
Інформатором організації (якщо це не початковий інформатор)					
Коли повідомлено організації					
Суб’єкт(и) скарги:					
Встановлені свідки:					
Скарга					
Дата / час / місце (місця) подання скарги (будьте якомога точнішими)					
Відповідний кодекс поведінки або політика					
Необхідний стандарт доказування					

Таблиця 8: інформація про скаргу

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.1 Вивчення довідкових матеріалів

3.1.2 МІСЦЕВІ ПРАВИЛА, ЗАКОНИ, КУЛЬТУРА, ЗВИЧАЇ ТА МОВА

Основні аспекти, які слід враховувати на цьому етапі, пов'язані з місцевим контекстом, як-от соціальні норми, культура, звичаї та мова, а також місцевими правилами, нормами й законами. Хоча соціальні норми, культура, звичаї та релігія не стосуються порушення організаційної політики й кодексів поведінки, слідчі мають знати, як ці контекстуальні фактори можуть вплинути на розслідування.

Залежно від характеру скарги, можливо, доведеться попередити місцеві органи влади (за згодою потерпілого) і провести власне розслідування. Однак перед повідомленням місцевих органів влади слід провести
всебічну оцінку ризиків для потерпілого та його родини а рамках підходу, орієнтованого на потерпілих, і принципу «не зашкодь». У деяких контекстах кримінальне розслідування може представляти значні ризики для потерпілих, а в деяких випадках навіть зашкодити.
Консультації з місцевими організаціями, що спеціалізуються на підтримці жертв ГЗН або юридичній допомозі, можуть бути цінним ресурсом для розуміння наслідків повідомлення про ці випадки місцевим органам влади. Керівництво організації і керівник розслідування разом із будь-яким доступним юрисконсультом або представниками вирішують, чи повідомити місцеві органи влади про скаргу та коли.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.1 Вивчення довідкових матеріалів

3.1.3 ІНФОРМАЦІЯ ПРО СУБ'ЄКТА РОЗГЛЯДУ СКАРГИ

Для збирання і перегляду інформації про суб'єкт розгляду скарги слідчим потрібно мати доступ до адміністративної інформації. Адміністративні записи повинні містити таку інформацію:

- відомості про договір і роботу;
- відомості про працівників (кадрова справа);
- періоди відпусток і прогулів;
- попередні місця роботи або посади.

Перегляд адміністративних записів і відомостей про суб'єкт розгляду скарги може надати важливу виправдувальну або обвинувальну інформацію, що стосується розслідування. Наприклад, якщо записи про прогули й відрядження вказують на те, що суб'єкт скарги перебував за межами країни на момент подання скарги, слідчим потрібно ще більше дослідити та перевірити дати скарги й дати відрядження суб'єкта розгляду скарги.[34]

Адміністративні файли також можуть містити інформацію про попередню поведінку й скарги, що вказують на шаблон. Попередні скарги та інциденти мають бути зареєстровані в адміністративних документах суб'єкта розгляду скарги й можуть надати ключову інформацію для слідчих, яка може потребувати збирання додаткових доказів. Слідчі повинні пам'ятати, що запит на цю інформацію і записи попередять людей про те, що розслідування триває, а це важливо для оцінки ризиків, пов'язаних із розголошенням.

Посилання: 34 Interaction. (2012). Management of Investigations Workshop: Participant Manual.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.1 Вивчення довідкових матеріалів

3.1.4 ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПОТЕРПІЛИХ

Якщо є будь-яка інформація чи документація щодо потерпілого (якщо потерпілий відомий), важливо, щоб слідчі ретельно її перевірили, перш ніж збирати докази. Подібно до того, як слідчі отримали довідкову інформацію про суб'єкта розгляду скарги, їм також потрібно буде отримати довідкову інформацію про потерпілого (якщо вона є і не надана анонімно).

Під час цього початкового збирання довідкової інформації слідчі можуть зосередитися на кількох ключових темах на додаток до стандартної інформації, такої як ім'я, стать, вік, етнічна приналежність, мова, відомості про родину й місце проживання.[35]

Оцінка вразливості

Слідчі мають оцінити вразливість потерпілого на цьому етапі та на основі цієї оцінки відповідно оновити ризики й надати направлення до служб підтримки, до яких потерпілий може звернутися, якщо захоче. Оцінка вразливості повинна охоплювати:

- психічне, емоційне та психосоціальне благополуччя;
- фізичне здоров'я;
- страх помсти;
- інвалідність.

Посилання: 35 Те саме джерело

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.1 Вивчення довідкових матеріалів

Докази першої скарги

На цьому етапі розслідування або під час опитування потерпілого та/або свідків слідчих можуть попередити про наявність «доказів першої скарги». Докази першої скарги виникають, коли потерпілий обговорює інцидент з кимось одразу після того, як він стався. По суті, потерпілий надав інформацію про інцидент іншій особі (особам). Якщо розповіді про інцидент збігаються, їх можна використовувати як частину доказів у розслідуванні. Докази першої скарги не можуть використовуватися самі по собі для обґрунтування претензії, а радше сприяють правдоподібності інциденту. Тому важливо з'ясувати у потерпілого, чи розповідав він комусь про інцидент, кому, що і коли. Також важливо отримати згоду потерпілого на розмову з цією особою.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збирання доказів

ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ

1. **Планування розслідування**
2. **Вивчення довідкових матеріалів і збирання доказів**
3. **Оновлення плану розслідування**
4. **Проведення опитувань**

3.2 ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ

Збирання доказів є важливою частиною розслідування. Це діяльність, відбувається протягом більшої частини розслідування. Хоча збирання доказів є безперервним процесом, основна частина виконується після того, як слідчі ознайомляться з передісторією, контекстом, ризиками й матимуть попередній план, готовий до застосування.

Збирання доказів має виконуватися старанно, систематично, послідовно та в документальній формі з дотриманням відповідних процесів всіма членами слідчої групи, щоб зберегти цілісність доказів. Разом із системним підходом докази мають збиратися тими, хто має для цього відповідну кваліфікацію. У наступному розділі детально описано типи доказів, але варто зазначити, що для збирання певних типів доказів потрібні експерти. Наприклад, необхідно, щоб IT-фахівці отримали деякі форми цифрових доказів.

3.2.1 ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОКАЗАМИ

Доказами можуть бути паперові, електронні документи, а також свідчення під час опитування. Слідчим слід пам’ятати, що будь-які зібрані докази повинні мати відношення до скарги, а це означає, що вони мають сприяти підтримці (обвинувальні) або спростовуванню (виправдувальні) скарги. Докази можуть бути прямими або непрямими (побічними); в розслідуванні зазвичай використовується їх поєднання. Щоб залишатися об’єктивними й незалежними, слідчі повинні збирати та оцінювати докази з обох позицій, запитуючи: чи підтверджують докази скаргу? Чи спростовують докази скаргу?

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збиранн я доказів

Слідчі зобов'язані легально збирати різноманітні докази в рамках наявних обмежень. Наприклад, якщо бюджет обмежений і потрібен IT-спеціаліст, слідчим необхідно знайти альтернативні рішення, наприклад, залучити місцевого фахівця або оцінити, наскільки важливими є докази. У будь-якому плані на випадок непередбачуваних обставин ризики завжди повинні бути частиною рівняння, що регулярно переглядатиметься протягом розслідування або в разі внесення зміни. Або, якщо з міркувань безпеки чи здоров'я слідчі не зможуть дістатися до місця знаходження скарги й відвідувати місце інциденту, вони мають покладатися на місцевого координатора розслідування.

Слідчі також мають розглянути, коли збирати докази. Наприклад, може знадобитися зібрати докази на ранніх стадіях розслідування, щоб запобігти підробленню або знищенню доказів. Наприклад, записи з камер відеоспостереження, які можуть бути доступними протягом короткого часу, або документи/електронні докази, до яких може отримати доступ суб'єкт розгляду скарги й знищити чи змінити їх.

Протягом усього розслідування потрібно вести матрицю оцінки доказів, вносячи в неї висновки, докази, джерела доказів та іншу інформацію. При правильному використанні вона чітко встановлює логіку, що використовується для висновків, і передає цю логіку іншим. Це цінний інструмент для вирішення питання суперечливих доказів. Вона також створює запис аналізу, що використовується для вивчення фактів, щоб забезпечити достовірність і повторюваність відстеження всіх фактів: від аналізу до висновку. Це корисно під час написання протоколу розслідування. У таблиці 9 наведено приклад матриці оцінки доказів.[36]

Посилання: 36 Адаптовано на основі: Міністерство закордонних справ, справ Співдружності націй і розвитку Великої Британії. (Друге видання: березень 2017). Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збиранн я доказів

Скарга	Докази			
	Свідчення	Документальні	Речові	Цифрові
1. Суб'єкт розгляду скарги погрожував припинити допомогу, якщо потерпіла не погодиться на статеві акти з ним	Потерпіла: «Він підійшов до мене X-го липня 202X року, коли я стояла в черзі, щоб отримати ваучери на харчування. Він відвів мене вбік і сказав, що подбає про те, щоб я більше не отримувала ваучери, якщо не займуся з ним сексом».	Записи перевірки роздачі та фотографії підтверджують , що потерпіла і суб'єкт розгляду скарги були на місці роздачі ваучерів X-го липня 202X року	Немає	Потерпіла надала SMS-повідомлення між нею і суб'єктом розгляду скарги. У повідомленні зафіксовано: Суб'єкт: «Ти обдумала те, про що ми вчора говорили?» Потерпіла: «Більше не пиши мені.»
	Свідок 3: «Я бачив, як потерпіла (без імен для конфіденційності) розмовляла на місці роздачі. Мені було цікаво, чому він відтягнув убік саме потерпілу, а не когось іншого».			

Таблиця 9: Матриця оцінки доказів

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збиранн я доказів

3.2.1.1 Основні концепції збирання доказів

Обвинувальні та виправдувальні докази
Слідчі є об'єктивними й незалежними професіоналами, тому повинні досліджувати як обвинувальні, так і виправдувальні докази. Обвинувальні докази підтверджують скаргу, тоді як виправдувальні докази не підтверджують скаргу проти суб'єкта розгляду скарги.

Прямі та непрямі (побічні) докази
Прямі докази безпосередньо підтверджують факт у розслідуванні. Наприклад, запис із камер відеоспостереження може показувати, що суб'єкт розгляду скарги перебував у певному місці з потерпілим у певний день і в певний час, або показання свідків містять власні враження від того, що свідок бачив або чув. Хоча прямі докази можуть бути корисними для підтвердження або спростування скарги, слідчим слід покладатися на комбінацію прямих і непрямих доказів. Слідчим слід пам'ятати, що прямі докази можуть бути неточними, тому потрібна комбінація і різноманітність доказів.

Непрямі або побічні докази підтверджують висновок про факт. Цей тип доказів може бути корисним у підтримці прямих доказів або підтвердженні факту; вони можуть бути виправдувальними чи обвинувальними. Наприклад, слідчі можуть виявити журнал транспортного засобу, в якому зазначено, що суб'єкт розгляду скарги перебував в іншому селі на дату й час подання скарги (це буде виправдувальним доказом). Хоча ці докази не спростовують скаргу, вони підтверджують висновок
про те, що суб'єкт розгляду скарги перебував в іншому місці. Іншим прикладом непрямих доказів є показання свідка, що в день інциденту він бачив суб'єкта розгляду скарги в цьому районі (це буде обвинувальним доказом). Знову ж таки, це не є прямим доказом факту, але воно підтверджує висновок про факт, який, у свою чергу, підтверджує скаргу.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збирання доказів

Ланцюг передавання та зберігання і журнал реєстрації доказів
Ланцюг передавання і зберігання доказів є критично важливим при записуванні та відстеженні доказів, коли вони переходять з рук в руки або передаються початковим власником слідчій групі. Записи ланцюга передавання та зберігання доказів повинні містити вичерпний і чіткий опис предмета з використанням ключових ідентифікаційних факторів, як-от типи моделей, кольори, номери документів і серійні номери. У записах також потрібно вказати особу, від якої отримано предмет, хто отримав предмет (з підписами обох сторін), дату отримання та
номер справи. Запис необхідно робити щоразу, коли предмет передається новій особі. Копію квитанції про отримання (з описом) слід зберігати в матеріалах розслідування, а іншу надати відповідній особі в офісі, де виявлено докази. На рисунку 3 наведено приклад форми ланцюга передавання та зберігання доказів для розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

Опис предмета: (модель, серійний номер, тип і назва документа)		
Отримано від: (ПІБ., посада, офіс, місцезнаходження)		
ПІБ слідчого:	**Підпис слідчого:**	**Дата отримання:**
Номер справи:		
Тимчасове розміщення предмета (предметів): (де зберігається)		
Ким видано: (ПІБ і підпис)	Кому видано: (ПІБ і підпис)	Дата:
Тимчасове розміщення предмета (предметів): (де зберігається)		
Ким видано: (ПІБ і підпис)	Кому видано: (ПІБ і підпис)	Дата:
Тимчасове розміщення предмета (предметів): (де зберігається)		
Ким видано: (ПІБ і підпис)	Кому видано: (ПІБ і підпис)	Дата:[37]

Рисунок 3: Шаблон ланцюга передавання та зберігання доказів

Посилання: 37 Адаптовано на основі шаблонів УВКБ ООН та World Vision International.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збирання доказів

Слідчі зобов’язані документувати й вести загальний журнал реєстрації доказів, що містить відомості про кожен доказ і його стосунок до справи, поточне місцезнаходження тощо. Журнал реєстрації доказів (приклад див. на рисунку 4) відрізняється від матриці оцінки доказів тим, що журнал — це записи всіх доказів і відомості про те, коли, де й від кого вони отримані. Матриця оцінки доказів містить відомості про докази і їхню цінність для розслідування, а також подальші дії, що випливають із цих доказів.

Журнал реєстрації доказів							
Дата збирання	ПІБ особи, що збирає докази	ПІБ особи, що реєструє докази	Опис доказу	Зауваження (де отримано доказ і від кого)	Ідентифікаційний номер доказу	Ким зареєстровано (потрібен підпис)	Дата реєстрації

Рисунок 4: Шаблон журналу реєстрації доказів

3.2 Збиранн я доказів

3.2.1.2 Типи доказів

Документальним доказом є будь-яка інформація стосовно скарги, зафіксована у фізичній формі (електронній або паперовій копії).[38] Прикладами цього типу доказів є файли, документи, електронні листи, фотографії, квитанції і телефонні повідомлення.

ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКІВ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ

Щоб зменшити ризик фальсифікації цифрових доказів, під час розслідування слідчі мають захистити їх якомога швидше. Оптимальні методи запобігання фальсифікації під час збирання цифрових доказів:

- забезпечення захисту комп'ютера, робочого мобільного телефона, планшета й будь-якого іншого організаційного обладнання суб'єкта розгляду скарги, до якого він мав доступ;
- резервне копіювання жорсткого диска на комп'ютері суб'єкта розгляду скарги;
- отримання будь-яких використовуваних пристроїв збереження даних, зокрема (але не виключно) USB-пристроїв і зовнішніх жорстких дисків;
- отримання імен користувачів і паролів для всього робочого програмного забезпечення, хмарних сервісів і платформ;
- отримання копій записів мобільних телефонів і миттєвих повідомлень, якщо це можливо.

Важливо пам'ятати, що розслідування є адміністративним, а не кримінальним, тому слідчі можуть не мати доступу до особистих речей, як-от персональні комп'ютери й мобільні телефони.

Слідчим також потрібно забезпечити систематичний процес перегляду цифрових доказів і задокументувати дату й час доступу до інформації, назви файлів та імена директорій. Також найкращою практикою є присутність двох членів слідчої групи під час доступу до цифрових доказів.

Посилання: 38 ICVA Safer Guidelines.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збирання доказів

Рисунок 5: Приклади документальних доказів

Зазвичай документальні докази є непрямими, але можуть відігравати важливу роль у підтвердженні інших доказів і наданні ключової довідкової інформації для слідчих. Якщо можливо, документальні докази слід розглядати на місці. Якщо розгляд на місці неможливий, слідчі можуть вилучити документи з приміщення, або керівник розслідування має призначити довіреного співробітника для отримання, копіювання та надсилання документів слідчим. Якщо документи вилучаються з оригінальних приміщень, потрібно зареєструвати ланцюг передавання та зберігання доказів.

Цифрові докази: До цього типу доказів належать електронні листи, дані з жорсткого диска, транзакції, документи в хмарі й сховище даних, GPS, інформація, що зберігається в програмному забезпеченні, історія браузера, цифрові відео- й аудіофайли, соціальні мережі, миттєві повідомлення та електронні трекери, як-от ключ-карти.[39]

Речові докази: До речових доказів належать будь-які товари, обладнання, предмети й споруди. Збираючи речові докази, слідчі мають задокументувати їх якнайшвидше після початку розслідування. Для цього потрібно сфотографувати чи зробити фотокопію доказів, скласти опис, записати місце розташування, стан і будь-яку іншу відповідну інформацію в «записці до файлу» (див. рисунок 6.)[40]

Посилання: 39 Управління служб внутрішнього нагляду ООН. (2015). Посібник із розслідування. 40 Humanitarian Accountability Partnership. (2008). Op. cit.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збирання доказів

Справа №:		**Дата:**	
Причина записки			
Слідчий (слідчі)			
Залучені особи, посада й організація			
Контактна інформація			
Місцезнаходження			

Медичні докази: Слідчим рідко коли потрібно збирати медичні докази для адміністративного розслідування. Якщо потрібні медичні докази (і перед збиранням цих доказів), слідчі зобов'язані перевірити законність їх надання для адміністративного розслідування. Зазвичай особа, яка першою контактує з потерпілими, помічає будь-які очевидні фізичні ознаки наруги. Медичні докази потрібно детально записати у файл. Якщо медичні докази стосуються справи, і потерпілий звернувся за медичною допомогою, слідчі повинні отримати дозвіл від нього перед тим, як говорити з медичним персоналом.[41]

Посилання: 41 Те саме джерело.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

3.2 Збирання доказів

3.2.2 ПРОВЕДЕННЯ ВИЇЗДІВ НА МІСЦЕ ІНЦИДЕНТУ

Після оцінки й зменшення ризиків, пов'язаних із безпекою і захистом, слідчі можуть розглянути можливість виїздів на місце імовірного інциденту, якщо це можливо. Виїзди на місце можуть надати цінну довідкову інформацію для слідчих і допомогти встановити, чи ймовірний інцидент був можливим, а також чи була інформація в звинуваченні/скарзі можливою в цьому місці. Під час поїздки на місце інциденту слідчі також можуть збирати докази й проводити опитування, але спочатку їм потрібно переглянути обсяг своїх обов'язків, щоб переконатися, що вони мають на це повноваження.[42]

Слідчі повинні включати до плану розслідування дату й час кожного виїзду на місце інциденту в супроводі колеги із слідчої групи. Після поїздки вони мають скласти записку до файлу, вказавши, хто був присутній, в якому стані вони знайшли місце, які предмети (якщо такі були) вони там зібрали, а також дату й час поїздки. Якщо можливо, вони мають додати фотографії місця або відповідних об'єктів і предметів.[43]

Деякі питання, які слід враховувати під час виїздів на місце інциденту:

- Чи відповідає це обставинам скарги?
- Чи є міркування, які зробили б оточення безпечнішим для інших?
- Чи міг там відбутися імовірний інцидент?
- Чи є сенс у заявах позивача згідно з доказами й спостереженнями?

Посилання: 42 Interaction. (2012). Management of Investigations Workshop: Participant Manual. 43 Humanitarian Accountability Partnership. (2008). Op. cit.

3.2 Збирання доказів

3.2.3 ОПИТУВАННЯ

Опитування відіграє вирішальну роль у розслідуванні випадків СЕНД і має проводитися систематично з використанням підходу, орієнтованого на потерпілих. Важливо, щоб слідчі опитали свідків якомога швидше після отримання скарги, щоб зберегти докази, оскільки спогади можуть згаснути, або на них можуть вплинути зовнішні фактори.

Якщо потрібні перекладачі або особа, яка допомагатиме під час опитування,
перед опитуванням вони зобов'язані будуть підписати обіцянку дотримуватися конфіденційності (див. набір інструментів для прикладу).

План опитування для кожного опитуваного розробляється на етапі планування розслідування і містить докладну інформацію про докази, які необхідно отримати, а також підтвердження взаємодії з іншими свідками, про яких згадували ці опитувані.

Також важливо, щоб опитувані отримували офіційне повідомлення, яке містило б такі важливі відомості, як дата, час, причина проведення опитування, інформація про їхні права й інформована згода. Повідомлення має надаватися в паперовій формі, якщо немає пом'якшувальних обставин, які вимагають надання в цифровій формі. У наборі інструментів наведено приклад повідомлення свідка.

04

ОНОВЛЕННЯ ПЛАНУ РОЗСЛІДУВАННЯ

4.1 Оновлення плану розслідування
4.2 Підготовка до опитування

4.1 Оновлення плану розслідування

Плани розслідування не є статичними документами. Їхня мета — надати практичні рекомендації слідчій групі. Після появи нової інформації і доказів план розслідування потребує коригування. Слідчі можуть виявити нових свідків, тому хорошою практикою буде оновлення планів розслідування після кожного опитування. Іншою підставою для оновлення планів розслідування може бути виявлення додаткових доказів. Слідчі мають передбачити час і ресурси, необхідні для збирання та аналізу цих доказів у переглянутому плані.

Якщо до планів розслідування вносяться поправки або зміни, керівник розслідування має затвердити оновлений план, якщо це можливо. Крім того, слідчим потрібно розробити стандартизовані правила присвоєння імен файлам із зазначенням дати, щоб контролювати версії документа.

Оцінку ризиків також потрібно регулярно оновлювати й переглядати, коли відбуваються зміни або з’являється нова інформація.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

4.2 Підготовка до опитування

Опитування мають вирішальне значення для розслідувань випадків СЕНД і вимагають ретельної підготовки, зокрема формулювання запитань у формі плану опитування. Щоб підвищити ефективність і результативність опитування та отримати якомога більше інформації, слідчим слід заздалегідь підготувати відповідні запитання і чітко знати формат опитування. У цьому посібнику рекомендована модель опитування PEACE, яка розглядається далі в розділі 5.3.

Ключові моменти, на які варто звернути увагу при підготовці до проведення опитувань:

- Слідчі повинні обмежити кількість опитувань свідків, щоб зменшити ризик повторної травматизації. Це той момент, коли підготовка стає ключовим фактором у зниженні цього ризику. Бувають випадки, коли неможливо уникнути багаторазових опитувань, незважаючи на їхню підготовку слідчими. Вік,
  інвалідність, рівень травми, когнітивний розвиток і мова, а також потенційна потреба в перекладачі – все це впливає на тривалість і темп опитування.
  Завжди рухайтеся в темпі опитуваного.

- Слідчим необхідно врівноважити бажання завершити опитування з комфортом і здібностями свідка й відповідно підготуватися.
  Наприклад, якщо слідчі готуються до опитування дитини, їм потрібно відповідно скоригувати формат і запитання, пам’ятаючи про рівень уваги й обмеження дитини, а також про необхідність присутності батьків або опікунів.

- Маленьких дітей мають опитувати лише експерти/фахівці.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

05

ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАНЬ

5. Етап 4: Проведення опитувань
5.1 Опитування осіб, що зазнали травми
5.2 Ролі й обов'язки під час опитування
5.3 Модель опитування PEACE при розслідуванні
5.3.1 Підготовка й планування
5.3.2 Залучення і пояснення
5.3.3 Виклад обставин
5.3.4 Завершення
5.3.5 Оцінка (звіт)
5.4 Види й послідовність питань
5.4.1 Відкриті питання
5.4.2 Конкретні питання
5.4.3 Закриті питання
5.4.4 Навідні питання
5.5 Документування опитувань
5.6 Перекладачі й особи, що допомагають під час опитування
5.6.1 Перекладачі
5.6.2 Особи, що допомагають під час опитування
5.7 Опитування вразливих категорій населення
5.7.1 Міркування щодо опитування дітей
5.7.2 Особи з інвалідністю
5.8 Опитування суб’єкта розгляду скарги
5.9 Проведення опитувань на практиці

5 Проведення опитувань

Проведення опитувань є ключовим елементом розслідування, що допомагає слідчим відповісти на основні питання: «Хто?» «Що?» «Коли?» «Де?» «Як?» і «Чому?». Однак потрібно докласти зусиль, щоб підтвердити те, що було отримано під час опитування, іншими незалежними усними чи документальними доказами (підтвердженням).

Більше слухай, менше говори: Часто слідчі починають опитування, запитуючи потерпілих, інформаторів, свідків і суб'єктів розгляду скарги (спільно — опитуваних) про їхню версію подій, але потім переривають і в кінцевому підсумку говорять більшу частину бесіди. Отже, опитуваних не заохочують шукати в пам'яті та надавати свою повну версію подій, що призводить до отримання менше інформації.[44]

У цьому розділі ми говоримо про «свідків». Свідки – це потерпілі, інформатори й інші особи, які дають свідчення при розгляді скарги. Перед проведенням опитування слідчим потрібно скласти план і сформулювати запитання. Хоча підготовка є ключовою складовою процесу, слідчим слід пам'ятати про додаткові міркування, коли вони вдаються в деталі опитування.

Під час опитування свідки можуть проявляти різні емоції. Це не обов'язково вказує на достовірність свідчень, але може бути пов'язано з низкою факторів, зокрема тим, як вони почуваються під час обговорення теми чи травми. Можливі такі емоції, як страх, збентеження, сором, нервозність, гнів і навіть хвилювання, тому дослідники повинні мати емоційний інтелект, щоб розпізнавати ці емоції та відповідно коригувати підхід.[45]

Посилання: 44 Carson, E, Milne, E, Pakes, E. (2007). Applying Psychology to Criminal Justice. John Wiley & Sons. 45 Спеціальна група міжвідомчого постійного комітету з питань захисту від сексуальної експлуатації та наруги. (2004). Типові скарги й процедури розслідування, пов'язані із сексуальною наругою і експлуатацією.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5 Проведення опитувань

- На показання свідків може вплинути страх помсти. Особам, що проводять опитування, треба обережно вивідати, чи не боїться свідок помсти з боку суб'єкта розгляду скарги або інших осіб. Якщо свідок говорить, що боїться помсти, слідчі мають забезпечити заходи захисту, наприклад, надати чіткі пояснення щодо процесів і конфіденційності. Слідчі повинні завжди пам'ятати про обмеження конфіденційності. Можуть трапитися випадки, коли справи передаються до правоохоронних органів, або можуть бути інші сценарії, що вимагають розкриття інформації. Слідчі зобов'язані дотримуватися принципу прозорості в питаннях цих обмежень, гарантуючи максимально повну конфіденційність.

- Слідчі можуть сприйматися авторитетними особами, що може стати проблемою для взаємодії з деякими свідками. Наприклад, свідки, чутливі до динаміки влади, можуть спробувати надати свідчення, які, на їхню думку, хоче почути слідчий, а не свою власну думку. Так само, коли слідчі, які сприймаються як авторитетні особи, неправильно інтерпретують свідчення, свідок може погодитися з ними, навіть якщо свідчення неточні.

- Нормативна база також може вплинути на опитування і бажання опитуваних брати участь. У деяких контекстах закони про ГЗН і СЕН можуть перешкоджати можливості чи бажанню потерпілих брати участь у розслідуванні. Це може бути недовіра до інституцій (корупція, відсутність довіри до поліції чи судів), бар'єри для опіки й нерозуміння місцевих законів і правил.[46] Хоча розслідування випадків СЕНД є адміністративними, потерпілі можуть відмовитися брати участь через своє розуміння нормативної бази (і погляди).

Посилання: 46. Фонд ООН у галузі народонаселення. (2019). Міжвідомчі мінімальні стандарти запобігання гендерно зумовленому насильству та реагування на нього в умовах надзвичайних ситуацій.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5 Проведення опитувань

Можуть існувати соціальні чи культурні аспекти, що впливають на здатність свідків чітко сформулювати свої погляди й розказати про свій досвід. Слідчі мають враховувати культурні нюанси, як-от рівень зручності при промовлянні конкретних слів або динаміка влади, яка може вплинути на поведінку й реакцію опитуваних. З погляду соціальних питань слідчим слід враховувати будь-яку динаміку соціальної влади, яка існує і може вплинути на рівень комфорту потерпілого або його здатність надавати згоду чи брати участь у розслідуванні.

Іншими факторами, які слід враховувати, є мова й словниковий запас.

Наприклад, якщо опитування проводиться англійською, яка є другою чи третьою мовою опитуваного, він може бути не в змозі чітко сформулювати свої погляди. Необхідно забезпечити присутність перекладачів, щоб зменшити ризики, пов'язані з мовними бар'єрами. Словниковий запас може становити труднощі для дітей і вразливих категорій дорослих, при опитуванні яких яких слідчі мають використовувати просту й зрозумілу лексику. Крім того, особи, що проводять опитування, повинні пам'ятати про вагання щодо використання певної термінології, оскільки це може бути культурним табу або не прийнято вимовляти вголос. Якщо слідчі вважають, що це проблема, вони можуть сказати жертві: «Можливо, вас вчили, що говорити певні слова неправильно. Не хвилюйтеся, під час цієї бесіди ви можете використовувати слова, які вам подобаються. Ми вже чули ці слова. Тут можна їх використовувати». Особам, що проводять опитування, не слід припускати, що опитувані так само розуміють значення конкретної термінології, особливо сексуальних термінів. Особи, що проводять опитування, повинні дотримуватися темпу опитуваного й утримуватися від тиску на нього, коли виникають проблеми із словниковим запасом і мовою.[47]

Посилання: 47. Спеціальна група міжвідомчого постійного комітету з питань захисту від сексуальної експлуатації та наруги. (2004). Op. Cit.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.1 Опитування осіб, що зазнали травми

Свідки, що зазнали травми, часто унікально реагують на свій досвід. Особи, що проводять опитування, мають знати про фактори, що пом'якшують або посилюють вплив, оскільки вплив травми може перешкодити здатності чи бажанню свідка повідомляти інформацію. Слідчим потрібно враховувати такі фактори:

- Пам'ять свідків може бути обмеженою, з особливим акцентом на центральних, а не на другорядних деталях.
- Спроба змусити розкритися або продовжити опитування, коли свідок перебуває в надмірному стресі, може знову віктимізувати чи травмувати його.
- Свідкам, які демонструють високий рівень емоційного стресу, може знадобитися додаткова допомога й декілька сеансів опитувань без дублювання, або може доведеться взагалі скасувати опитування.
- Свідки можуть захотіти, щоб була присутня особа, яка допоможе їм почуватися комфортніше й підтримує їх під час процесу опитування.

АЛЬТЕРНАТИВНІ СЦЕНАРІЇ ОПИТУВАНЬ СВІДКІВ, ЩО ЗАЗНАЛИ ТРАВМИ

У деяких випадках свідки, що зазнали травми, можуть відчувати себе некомфортно або не мати можливості брати участь в опитуванні віч-на-віч зі слідчими. У цьому разі слідчі повинні розглянути альтернативні варіанти, зокрема:

- опитування менеджером, що веде справу свідка про ГЗН;
- письмові показання свідка;
- дистанційні опитування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.2 Ролі й обов'язки під час опитування

Опитування мають проводити дві особи: одна особа проводить опитування, а інша спостерігає, робить нотатки і, якщо потрібно, ставить додаткові запитання. В ідеалі під час опитування потерпілого один слідчий має бути тієї самої статі, що й потерпілий. Опитування слід проводити мовою, яку обирає опитуваний; у разі потреби слід скористатися послугами перекладача.[48]

Перед початком опитування слідчі мають переконатися, що всі присутні перекладачі, особи, що підтримують зв’язок із потерпілим і допомагають йому, підписали обіцянку дотримуватися конфіденційності (особи, що допомагають, і перекладачі) або розуміють важливість збереження конфіденційності всієї інформації та тем, що обговорюються під час опитування.

Крім того, особи, що проводять опитування, повинні отримати інформовану згоду на цифровий запис. Помічнику доручено робити нотатки й допомагати головному допитувачу, забезпечуючи охоплення всіх моментів, питань і тем, а також документуючи всі аспекти опитування.

Посилання: 48. Те саме джерело.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

Можна робити	Не можна робити
✓ Бути професійними, об'єктивними й ввічливими у спілкуванні зі свідками та суб'єктом розгляду скарги.	✗ Використовувати складну або незрозумілу мову, жаргон, акроніми чи евфемізми.
✓ Використовувати якомога простіші лексику й запитання.	✗ Ставити довгі, навідні чи складні запитання.
✓ Під час опитування використовувати навички активного слухання свідків і суб'єкта розгляду скарги.	✗ Реагувати на показання свідка, навіть ненавмисно, використовуючи словесні відповіді («добре»), вирази обличчя, мову тіла або інтонації голосу.
✓ Дозволяти свідкам робити перерви й проводити опитування в темпі свідків.	✗ Виносити моральні або юридичні судження.
✓ Ставити запитання і спонукати свідків прояснити інформацію, яка є незрозумілою або потребує подробиць.	✗ Вчиняти будь-що поза вашим контролем чи здібностями або давати обіцянки, які неможливо виконати.
✓ Бути терплячими зі свідками, давати їм час подумати й відповісти на запитання.	✗ Таємно записувати опитування або записувати його без явного дозволу опитуваного.
✓ Пам'ятати про роль травми й емоцій у поведінці свідка і його здатності надавати інформацію.	
✓ Записувати опитування в цифровому форматі після отримання згоди свідка, а колега чи спостерігач мають вести ретельні записи.	

Таблиця 10: Правила й заборони при проведенні опитування

5.3 Модель опитування PEACE при розслідуванні

Модель опитування PEACE при розслідуванні дає можливість опитуваним розповісти свою історію без перерви до того, як їм будуть представлені будь-які невідповідності або суперечності між їхньою історією та іншими доказами.[50]

Модель опитування PEACE складається з п'яти етапів і є методом, що допомагає слідчим проводити опитування в складному контексті.[51]

1. **P**reparation and planning — підготовка й планування
2. **E**ngage and explain — залучення і пояснення (налагодження взаєморозуміння)
3. **A**ccount — виклад обставин (пояснення і заперечення)
4. **C**losure — завершення
5. **E**valuation — оцінка.

Кількість часу, витраченого на кожен етап, залежатиме від свідка. Підготовка є важливим етапом для ефективного опитування. Свідки будуть різними, тому слідчим слід приділяти час підготовці, бути гнучкими під час опитування, використовувати свою підготовку й досвід, щоб коригувати процес в реальному часі.

Посилання: 50 Orlando, J. (2014). Interrogation Techniques (pp. 6-7). Hartford: Connecticut General Assembly, Office of Legislative Research. [онлайн] Доступно за адресою: https://www.cga. ct.gov. 51 Міністерство закордонних справ, справ Співдружності націй і розвитку Великої Британії. (Друге видання: березень 2017). Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.3 Модель опитування PEACE при розслідуванні

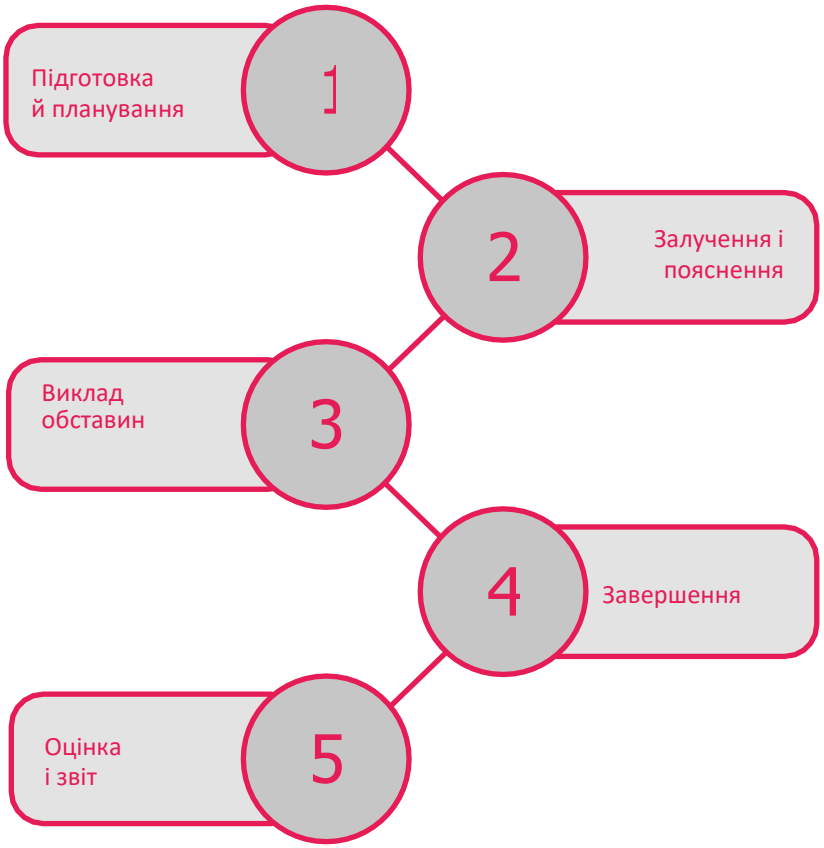

Менш конфронтаційна, ніж інші моделі опитування,[52] модель PEACE може використовуватися для всіх типів опитування та адаптуватися до конкретних ситуацій,[53] зокрема ситуацій, коли опитувані відмовляються співпрацювати.[54] Отже, широко використовувана модель PEACE добре підходить для опитування потерпілих, свідків і суб'єктів розгляду скарги під час розслідувань випадків СЕНД.

Посилання: 52 Те саме джерело. 53 Neal, C. (2019). An Evaluation of Police Interviewing Methods: A Psychological Perspective. University of Nebraska, Lincoln. 54 Metropolitan Police Service Directorate of Training and Development. (2009). Interviewing Witnesses 2 — Using the PEACE model (p. 3). Metropolitan Police Authority.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.3 Модель опитування PEACE при розслідуванні

5.3.1 ПІДГОТОВКА Й ПЛАНУВАННЯ

Це один із найважливіших етапів для проведенні ефективного опитування. Перш за все переконайтеся, що ви повністю ознайомилися зі справою включно з доказами й інформацією, зібраними під час інших опитувань. Також розгляньте:

- навіщо потрібно опитати особу/яка мета (цілі та завдання) опитування;
- теми для
- факти, які вже встановлені та які ще належить встановити;
- будь-які відповідні речові чи електронні докази, які будуть представлені під час опитування;
- передісторія та історія опитуваного;
- гендерна чутливість, соціальні та культурні норми;
- розділ або розділи кодексу поведінки, політики, процедур або настанов, які, ймовірно, були порушені;
- ресурси й матеріально-технічне забезпечення: місцезнаходження, час, потрібен перекладач або особа, що допомагає під час опитування, фотокопії документів, які потрібно показати опитуваному, як документуватиметься опитування.

Зразок плану опитування можна переглянути в наборі інструментів.

На основі плану опитування слід розробити «пам'ятну записку», яка нагадуватиме про питання, які потрібно розглянути під час
опитування. Дослідіть передісторію/історію опитуваного:

- вік, стать, релігія, культурні переконання, сімейне становище;
- історія трудової діяльності;
- будь-які попередні проблеми.

Такі дані можна отримати з кадрових справ, інформації, наданої в оригіналі скарги, та інформації з відкритих джерел, використовуючи пошук в Google, LinkedIn і вебсайти організацій.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.3 Модель опитування PEACE при розслідуванні

5.3.2 ЗАЛУЧЕННЯ І ПОЯСНЕННЯ

Метою цього етапу є створення належної атмосфери, а також пояснення цілей і процедури опитування шляхом:

- ставлення до опитуваного з гідністю та повагою;
- представлення себе й створення доброзичливих взаємовідносин та атмосфери;
- пояснення вашої ролі та причини проведення опитування;
- пояснення процедури й формату опитування;
- пояснення, що вони повинні надати якомога більше детальної інформації і визнати, що це може бути важко;
- пояснення, що, якщо питання не зрозуміло, їм слід негайно сказати вам про це, щоб ви могли роз'яснити;
- використання навичок активного слухання і відповіді на будь-які запитання.

5.3.3 ВИКЛАД ОБСТАВИН

Під час цього етапу слідчі можуть отримати найповнішу інформацію, яку може надати опитуваний, завдяки:

- отриманню від опитуваного безперебійної версії подій;
- уникненню підказок або переривання опитуваного;
- уважному слуханню і занотовуванню всього, що ви бажаєте спитати, розширюючи/уточнюючи їхній виклад обставин;
- використанню питань, що допускають різні відповіді;
- проведенню опитування, не поспішаючи, роблячи паузи між запитаннями й очікуючи відповіді;
- відмові починати говорити до того, як ви обробите те, що ви почули або вам сказали;
- проханню до опитуваного розширити й уточнити свій виклад обставин;
- поданню будь-яких невідповідностей або протиріч між їхньою історією та іншими доказами;
- поясненню, що вони можуть повідомити вас, якщо їм потрібно зробити перерву.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.3 Модель опитування PEACE при розслідуванні

Після того, як під час кроку 3 моделі опитування PEACE опитуваний виклав свою власну думку або версію подій, особа, що проводить опитування, потім задає запитання, щоб надати можливість опитуваному додатково уточнити або пояснити те, що було сказано під час його розповіді.

Після того, як опитуваний надасть свій виклад обставин і будь-які роз'яснення чи пояснення, а слідчий упевниться, що кожне правдоподібне альтернативне пояснення підтверджується версією опитуваного, він має підсумувати розповідь і повернути її опитуваному, щоб надати йому можливість виправити непорозуміння або неправильне тлумачення.

Після цих кроків особа, що проводить опитування, може оперативно представити докази, які або підтверджують, або суперечать версії подій опитуваного й надають відповіді на додаткові запитання. Важливо зазначити, що, коли надаються докази, особа, яка проводить опитування, має бути готовою розкрити з дотриманням конфіденційності, коли та як докази були отримані, а це дасть змогу опитуваному зробити справедливу оцінку достовірності доказів.

Докази наводяться через запитання чи твердження, наприклад: «Я правильно зрозумів (зрозуміла), що ви ніколи не надсилали своїй колезі міс К. електронного листа сексуального характеру?» Якщо опитуваний підтвердить, що це розуміння є правильним, документальне або електронне підтвердження листа з натяком на секс, надісланого опитуваним міс К., буде пред'явлено йому для пояснення.

Так само можна надати докази, що підтверджують розповідь опитуваного або відповіді на додаткові запитання. Наприклад: «Чи правильно я зрозумів (зрозуміла), що ви надіслали своїй колезі міс К. лист з натяком на секс після того, як вона першою надіслала вам електронний лист сексуального характеру?» Якщо опитуваний підтверджує, що це розуміння є правильним, документальне чи електронне підтвердження листа сексуального характеру, надісланого міс К. опитуваному, буде пред'явлено йому для коментування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.3 Модель опитування PEACE при розслідуванні

Важливо зазначити, що не слід передавати опитуваному оригінали документів, а краще заздалегідь підготувати фоток

Докази, які будуть представлятися під час опитування, потрібно ввести в матрицю доказів і присвоїти їм порядковий номер. Під час опитування слідчий має скласти
відповідний документ, що містить чіткий і повний опис, наприклад:

«Зараз я показую вам копію електронного листа. У верхньому правому куті листа є вхідний номер 003. Чи не могли б ви підтвердити цей номер?»

Потім слід запитати опитуваного: «Що ви можете сказати мені про цей електронний лист?» Це можливість для опитуваного розповісти вам про документ на основі власних спостережень (прочитання документа) або знань. Тоді слідчий може продовжити запитання, як-от: «Електронний лист указує, що
його було надіслано з електронної адреси XXX на електронну адресу XXX (день/дата) о (час). Ви згодні з цим?»

Слідчому також потрібно попросити опитуваного прочитати лист вголос, щоб зробити цифровий запису. Наприкінці читання слід запитати опитуваного, чи є у нього коментарі щодо
документа. Якщо опитуваний безграмотний або не вміє читати мовою, якою написано електронний лист, слідчі зобов'язані забезпечити наявність перекладачів або осіб, що допомагатимуть під час опитування.

Не забудьте попросити опитуваного поставити ініціали й дату на фотокопії документа, зробленій під час опитування, як доказ того, що документ справді надавався опитуваному.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.3 Модель опитування PEACE при розслідуванні

5.3.4 ЗАВЕРШЕННЯ

На цьому етапі ви завершуєте опитування і зберігаєте довіру завдяки:

- підсумовуванню головних питань для опитуваних;
- запитанню, чи є ще щось, що вони хочуть сказати;
- поясненню наступних кроків;
- обговоренню, чи потребують вони підтримки;
- відповідям на будь-які запитання (без порушення конфіденційності) і забезпеченню можливості надати будь-яку додаткову інформацію;
- запитам відповідних документів або доказів, які вони хотіли б надати.

5.3.5 ОЦІНКА (ЗВІТ)

На цьому етапі ви розглядаєте власну продуктивність і корисність опитування через:

- перегляд отриманої інформації та оновлення плану розслідування, якщо це необхідно;
- перевірку відповідності цілям і завданням опитування;
- перегляд розслідування та оновлення плану, якщо це необхідно;
- розгляд засвоєних уроків (що пішло добре, що не так, які є сфери для покращення).

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.4 Види й послідовність питань

Під час підготовки до опитування слідчі повинні враховувати послідовність запитань. Зазвичай слідчі хочуть почати з відкритих питань, пропонуючи свідкам можливість спочатку дати свідчення майже без вказівок. Потім вони можуть зосередитися на конкретних і закритих запитаннях, а навідні запитання залишаться останньою альтернативою.

5.4.1 ВІДКРИТІ ПИТАННЯ

Відкриті питання задаються таким чином, щоб свідок міг дати необмежену кількість відповідей і контролювати потік інформації. Цей тип запитань є цінним, оскільки він мінімізує ризик того, що слідчі вплинуть або нав'яжуть свій погляд щодо того, що сталося навколо ймовірного інциденту. У більшості випадків цей тип запитань спонукає людей давати довші відповіді та є надійним у забезпеченні точних свідчень. Винятком є маленькі діти й вразливі категорії свідків. У цих випадках конкретні запитання можуть бути більш надійними й доречними для отримання точної інформації. Деякі приклади відкритих питань:

- «Що сталося далі?» (замість того, щоб запитати: «Після того, як це сталося, ви зателефонували своїй сестрі?»)
- «Де це сталося?» (замість того, щоб запитати: «Це сталося в його будинку?»)
- Розкажіть, що ви можете згадати про…
- «Розкажіть, що сталося, коли вона повернулася з церкви».

Рекомендується задавати питання TED (Tell, Explain, Describe), а саме:

- **T**ell me… — Розкажіть...
- I'd like you to **E**xplain… — Я би хотів (хотіла), щоб ви пояснили...
- Can you **D**escribe… — Не могли б ви описати...

Ці запитання використовуються для збирання інформації перед зондувальними питаннями для глибшого вивчення деталей у разі необхідності.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.4 Види й послідовність питань

5.4.2 ЗОНДУВАЛЬНІ ПИТАННЯ

Зондувальні питання допомагають уточнити або розширити інформацію, надану свідком, зосереджуючи увагу на більш детальній і цілеспрямованій інформації. Зондувальні питання — це ті, що починаються зі слів «what, where, when, why, who (5 Whs), тобто «що», «де», «коли», «чому», «хто», а також «як», оскільки вони зазвичай вимагають пояснень від опитуваних. Слідчим слід бути обережними у використанні запитань «чому», оскільки вони можуть тлумачитися свідком як такі, що означають звинувачення чи провину. Також рекомендується використовувати «як так сталося» замість «чому» під час розмови з дітьми та іншими вразливими категоріями свідків, оскільки цей вислів має менш обвинувальний характер.

Якщо відповідь на конкретне запитання небагатослівна, неясна або заплутана, слідчим слід перефразувати запитання, а не повторювати його в тій самій формі. Якщо слідчі повторюють запитання в тій самій формі, свідки можуть витлумачити його так, ніби:

- вони спочатку дали «неправильну» відповідь;
- слідчий критикує або засуджує їхню першу відповідь;
- потрібно змінити відповідь, щоб заспокоїти слідчого і надати їм те, що вони хочуть почути.

Опитуючи дітей або вразливу категорію дорослих, слідчі мають пам’ятати, що маленькі діти, як правило, найкраще відповідають на конкретні запитання. Деякі приклади конкретних запитань:

- «Скажіть, будь ласка, як виглядала ця людина».
- «Та людина щось казала?» «Що вони сказали?»

«Хто це бачив?»

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.4 Види й послідовність питань

5.4.3 ЗАКРИТИ ПИТАННЯ

Закриті питання пропонують фіксовану кількість варіантів, з яких свідок повинен вибрати. Ці типи питань допомагають отримати від свідка конкретні відомості, особливо коли вони посилаються на показання, вже надані свідком. Деякі приклади закритих питань:

- «Ви були в спальні чи вітальні, коли це сталося?»
- «Як цю людину звати?»
- «Ви особисто були свідком цих подій?»
- «Хтось ще це бачив?»
- «У вас була ця інструкція в письмовій формі?»

5.4.4 НАВІДНІ ПИТАННЯ

Навідні питання — це ті, що пропонують або припускають певну відповідь чи реакцію. Навідні питання є ризикованими, оскільки вони наводять свідка на відповідь і, як наслідок, можуть призвести до спотворення відповіді й неточних свідчень. Навідні питання слід використовувати лише в крайньому випадку, якщо всі інші стратегії не дали жодної відповіді. Якщо немає іншої альтернативи, слідчий не повинен першим наводити свідка на думку, що мала місце конкретна подія або що відповідальна певна особа. Деякі приклади навідних питань:

- «А потім він займався з вами сексом, так?» (замість «Що сталося далі?» або «Чи займався він із вами сексом?»)
- «Ви були в машині в той час?» (замість «Де ви були у той час?»)
- «Чи заходять жінки до дому пана М?» (замість «Хто заходить до дому пана М?»)
- «Він просив вас забрати їх о 8:20?» (замість «О котрій годині він просив вас забрати їх?»)

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.5 Документування опитувань

Усі опитування мають проводитися двома особами й записуватися в цифровій формі, якщо опитувані дають на це згоду.

Цифрові записи є найбільш повним і точним способом документування опитування[55], який показує, що запис свідчень дає змогу слідчим точніше й повніше реконструювати опитування, навіть якщо є його нотатки.[56] Під час систематичного порівняння аудіозаписів опитування дітей із стенографічно записаними розповідями за такий самий період було виявлено, що «більше половини (57 %) висловлювань слідчих разом із 25 % відомостей, пов'язаних з інцидентом, не було записано в стенографічних нотатках». Ці результати підкреслюють перевагу електронного запису, коли необхідно зберегти зміст і структуру опитувань.[57]

Важливо пам'ятати:

- Запис повинен проводитися відкрито (диктофон має бути перед очима) і за згодою опитуваного.
- Згоду потрібно отримати перед опитуванням, а потім опитуваний має повторно підтвердити її на початку запису розмови.
- Незважаючи на те, що опитування записується, один із слідчих також має робити нотатки, зокрема моментів, на які слід звернути увагу після того, як опитуваний надасть свою безперервну версію подій.
- Якомога менше фонового шуму.
- Потрібно звести до мінімуму інші незручності.
- У вас мають бути свіжі акумулятори в записувальному пристрої, запасні акумулятори (або повністю заряджений пристрій); крім того, безпосередньо перед опитуванням перевірте пристрій.
- Особи, що проводять опитування, повинні пам'ятати про місцеві закони щодо захисту конфіденційних даних, які можуть застосовуватися до записів.

Посилання: 55 Cauchi, R, Powell, M. (2009). An Examination of Police Officers' Notes of Interviews with Alleged Child Abuse Victims. International Journal of Police Science & Management. [онлайн] Доступно за адресою: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1350/ і jps.2009.11.4.147 (Save the Children and able child Africa). 56 Gregory, A. (2009). Investigative Interviewing and Memory: How Accurate Are Interviewers' Recollections of Investigative Interviews? Florida International University. 57 Lamb, M, Orbach, Y, Sternberg, K, Hershkowitz, I, Horowitz, D. (2000). Accuracy of investigators' verbatim notes of their forensic interviews with alleged child abuse victims. Law And Human Behavior. 24(6), 699-708. [онлайн]. Доступно за адресою: https://doi.org/10.1023/a:1005556404636.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.6 Перекладачі й особи, що допомагають під час опитування

5.6.1 ПЕРЕКЛАДАЧІ

На етапі підготовки й планування слід визначити, чи потребує опитуваний присутності перекладача або особи, що допомагатиме під час опитування і при пред'явленні документів. Це можна визначити під час контакту з опитуваними, з'ясувавши рідну мову, будь-які інші мови, якими вони розмовляють (і рівень володіння), а також мову, якою їм буде зручніше говорити під час опитування.

Якщо під час опитування з перекладачем або без нього стає очевидним, що опитуваний відчуває труднощі з розумінням, потрібно припинити опитування і запросити перекладача, який зможе кваліфіковано перекладати бесіду. Необхідно враховувати, що в разі стресу або дискомфорту опитуваний може розуміти певну мову гірше, ніж зазвичай.

Якщо потрібні послуги перекладача, слід намагатися залучити акредитованого перекладача через авторитетний орган чи організацію, якщо це можливо.

Не слід призначати час і дату опитування, доки не буде підтверджено наявність перекладача; також слід звернути увагу на те, що для опитування знадобиться більше часу.

Роль перекладача полягає в тому, щоб подолати взаємне непорозуміння між двома чи більше сторонами, які не розмовляють однією мовою. Перекладач має бути неупередженим і зберігати конфіденційність усього сказаного та перекладеного.[58]

Перекладач не може:

- додавати щось під час спілкування або вилучати, а може лише перекладати те, що було сказано;
- надавати поради або висловлювати свою думку, а також надавати будь-яку іншу допомогу;
- вникати в причини або коментувати справедливість опитування.

Посилання: 58 NSW Department of Justice. The Role of the Interpreter. New South Wales Government, Australia.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.6 Перекладачі й особи, що допомагають під час опитування

ТЕМП ОПИТУВАННЯ І ПЕРЕКЛАДАЧІ

Особам, що проводять опитування, слід пам'ятати про тривалість відповіді свідка й здатність перекладачів тримати темп під час допиту. У деяких випадках відповіді можуть бути досить довгими, особливо під час відкритих питань. Навіть якщо допитувачі не хочуть переривати відповідь свідка, вони мають попередити його, щоб він намагався розповідати повільно, а також дозволити перекладачам говорити, коли вони не встигають. Це гарантуватиме, що відповідь перекладена правильно.

Перед опитуванням потрібно як слід проінструктувати перекладачів, зокрема повідомити їм, що:

- опитування буде записуватися (якщо це так);
- вони мають дослівно перекладати слова особи, що проводить опитування, і відповіді опитуваного. Вони не мають права редагувати або розширювати питання чи відповіді;
- вони не повинні відповідати від імені опитуваного або брати участь в іншій розмові;
- вони не повинні перебивати допитувача або опитуваного й говорити лише після того, як допитувач поставить запитання або опитуваний відповість на нього.

Перед початком опитування допитувач має переконатися, що перекладач розуміє правила та свою роль.
Під час фази «залучення і пояснення» на початку опитування потрібно представити перекладача опитуваному разом із метою його присутності.

Під час опитування допитувач має говорити з опитуваним «від першої особи», а не задавати перекладачу такі запитання, як: «Не могли би ви запитати її ім'я». Допитувач також має ставити короткі запитання і уникати використання будь-якого сленгу чи розмовних слів, які можуть бути незрозумілими перекладачу, або їх неможливо перекласти.

5.6.2 ОСОБИ, ЩО ДОПОМАГАЮТЬ ПІД ЧАС ОПИТУВАННЯ

Завжди найкраща практика, а часто й вимога законодавства, щоб під час опитування була присутня особа, яка допомагає (іноді її називають відповідальною дорослою людиною або третьою особою):

- особи віком до 18 років, будь то потерпілий, свідки чи суб'єкти розгляду скарги;
- особи будь-якого віку з когнітивними порушеннями;
- потерпілі або свідки будь-якого віку, які потребують емоційної підтримки.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.7 Опитування вразливих категорій населення

Слідчі повинні з великою обережністю опитувати вразливі категорії населення, до яких можуть входити діти, особи з інвалідністю та особи, які зазнали емоційного стресу й травми.

Розкриття

Розкриття відбувається впродовж тривалого періоду, починаючи від заперечення до нерозкриття, вимушеного розкриття і повної розповіді про інцидент. Деякі потерпілі розкриваються менш прямо, протягом певного періоду часу, через різні поведінки та дії, зокрема через обговорення і невербальні натяки.

Потерпілі часто не розповідають повністю про свій досвід, але з часом можуть надати додаткову інформацію. Приблизно 60–80 % потерпілих і підлітків не розкриваються до повноліття.

Фактори, які допомагають пояснити відмову потерпілих:

- вік;
- стосунки з імовірним правопорушником;
- відсутність батьківської підтримки;
- стать;
- страх наслідків у разі розкриття і страх, що їм не повірять.

5.7.1 МІРКУВАННЯ ЩОДО ОПИТУВАННЯ ДІТЕЙ

Коли це можливо, дітей, постраждалих від сексуальної експлуатації або наруги, мають опитувати спеціально підготовлені особи. Маленьких дітей завжди повинен опитувати експерт або фахівець. Урахування віку й розвитку дитини має важливе значення, оскільки вони впливають на її сприйняття досвіду та кількість інформації, яку вона може зберігати в довготривалій пам’яті.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.7 Опитування вразливих категорій населення

Якщо слідчі вирішують, що слід опитати дитину, вони повинні провести оцінку ризиків, щоб зважити ризики для захисту й наслідки, а також можливу інформацію, яку можна отримати під час опитування.[59] Також важливо провести оцінку вразливості дітей. Подібно до вразливих дорослих свідків, неповнолітнім потерпілим і свідкам може знадобитися направлення до служб захисту дітей.[60] Перегляньте набір інструментів, щоб отримати додаткову інформацію і Зразок форми оцінки для дітей, постраждалих від сексуальної наруги, і Посібник з оцінки ризиків, як зазначено в Міжвідомчих вказівках щодо ведення справ і захисту дітей.[61]

Дітей завжди має супроводжувати дорослий, якому довіряють, імовірно, один із батьків або опікун. Оцінка ризиків повинна враховувати присутність під час опитування дорослого, якому довіряють: будь то ризики, пов'язані з дотриманням конфіденційності, чи ризики, пов'язані з дорослим, якщо його присутність заважає дитині повністю розкрити інформацію.[62]

Багато факторів впливає на те, як дитина пережила наругу, і на її здатність повідомити цю інформацію. Культурні відмінності можуть створювати труднощі у спілкуванні, що може призвести до непорозумінь (див. таблицю 11). Отже, під час допиту дітей особи, що проводять опитування, і слідчі повинні враховувати вплив культури на те, наскільки комфортно почувається дитина під час спілкування з незнайомими людьми в офіційній обстановці, а також цінності сімейної лояльності та конфіденційність.

Посилання: 59 CHS Alliance. (2014). Guidelines for Investigations: A guide for humanitarian organisations on receiving and investigating allegations of abuse, exploitation, fraud or corruption by their own staff. 60 Global Child Protection Working Group. (2014). Inter Agency Guidelines for Case Management and Child Protection. 61 Те саме джерело. 62 CHS Alliance. (2014). Guidelines for Investigations: A guide for humanitarian organisations on receiving and investigating allegations of abuse, exploitation, fraud or corruption by their own staff.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.7 Опитування вразливих категорій населення

Вікова група	Характеристики
Дуже маленькі діти	• Під час опитування їм важко зосередити увагу й ефективно шукати в пам'яті. • Можуть просто відповідати на розпізнані слова чи прості фрази, не розглядаючи питання повністю. • Хоча вони пам'ятають переживання але не можуть описати їх іншим. • Можуть використовувати слова, перш ніж зрозуміють їх значення. • Можуть плутати навіть такі прості поняття, як «завтра», «багато» або «довго».
Маленькі діти	• Менш здатні зрозуміти незнайомий досвід. • Мають більш обмежений словниковий запас. • Менш звикли брати участь у розмовах про минулий досвід, ніж старші діти.
Підлітки	• Значно відрізняються у своїх вербальних і когнітивних здібностях. • Особи, що проводять опитування, можуть зазнати невдачі при налагодженні взаємовідносин, наданні інструкцій щодо опитування або забезпеченні розуміння запитань. • Можуть неохоче просити про допомогу.

Таблиця 11 : Характеристики, пов'язані з віком та особливостями розвитку

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.7 Опитування вразливих категорій населення

52 ОСОБИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Особи з інвалідністю потенційно піддаються більшому ризику насильства й зневаги, ніж люди без інвалідності. Крім того, люди з інвалідністю часто стикаються з різними перешкодами при повідомленні про СЕНД, зокрема із соціальними, фізичними й інституційними перешкодами. Для успішного опитування потерпілих часто потрібна співпраця,
тому допитувачі повинні використовувати місцеві ресурси, зокрема фахівців із питань інвалідності чи інших професіоналів, що працюють з людьми з інвалідністю і їхніми основними опікунами,
отримати уявлення про функціонування потерпілих та їхні потреби щодо спеціальних пристосувань.

ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Інклюзія і недопущення дискримінації: Використовуйте «фокус» на інвалідності під час розробки планів, щоб переконатися, що люди з інвалідністю залучені до процесу й можуть брати активну участь, якщо вони цього бажають.

Доступність: Забезпечте людям з інвалідністю доступ до служб направлення і фізичний доступ до об’єктів і будівель, зокрема до санітарно-технічних приміщень.

Гендерна рівність: Жінки й дівчата з інвалідністю піддаються більшому ризику СЕНД. Під час взаємодії з людьми з інвалідністю шукайте різноманітне представництво, до якого входять жінки, дівчата й підлітки з інвалідність, а також люди з різних груп населення

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.7 Опитування вразливих категорій населення

ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Повага: Використовуйте відповідну мову та розмовляйте безпосередньо з дитиною. Не торкайтеся дитини чи її допоміжного пристрою і не вказуйте на її інвалідність.

Спілкування: Пристосовуйте різні вимоги до спілкування, щоб дитина могла використати свій улюблений спосіб розкриття інформації.

Слухання: Батьки, опікуни та піклувальники можуть (несвідомо) говорити від імені дітей з інвалідністю. Не робіть припущень і переконайтеся, що дитина може самостійно відповісти на запитання.

Конфіденційність: Переконайтеся, що дитина розуміє рівень конфіденційності, тому лише ті, кому це необхідно знати, мають доступ до повідомлення.

Очікування: Переконайтеся, що дитина розуміє процес розслідування, який охоплює часові рамки, можливі результати й обмеження. Це допоможе впоратися з очікуваннями, якщо дитина хвилюється щодо повідомлення або участі в розслідуванні, а також через втрату пільг або послуг підтримки для своєї участі.

Джерело: Save the Children and able child Africa. (2021). Disability-inclusive safeguarding guidelines, Part 2: Guidance for Practitioners. Можна знайти за адресою https://resourcecentre.savethechildren.net/node/19086/pdf/disability_inclusive_child_safeguarding_guidelines_able_child_africa_save_the_children_2021_-practitioner_summary.pdf

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.8 Опитування суб'єкта розгляду скарги

Опитування суб'єкта розгляду скарги слід проводити після опитування всіх потерпілих і свідків. Суб'єктів розгляду скарги потрібно повідомити про звинувачення протягом розумного періоду часу до початку опитування, щоб вони могли зібрати й надати слідчому виправдувальну інформацію і докази.

Важливо зазначити, що метою опитування суб'єкта скарги є не отримання зізнання, а скоріше визначення, чи були порушені правила або політика запобігання СЕНД. Щоб сприяти чесному й прозорому процесу, слідчі й організація зобов'язані:

- повідомити суб'єкта розгляду скарги про те, чому його опитують, включно з можливими діями, які можуть вжити в результаті розслідування;
- забезпечити, щоб суб'єкт розгляду скарги усвідомив, що від нього очікується співпраця під час слідства й опитування;
- повідомити суб'єкта розгляду скарги про необхідність дотримання конфіденційності, а також про те, що контакт із жертвами й свідками або переслідування їх може призвести до застосування дисциплінарних заходів;
- отримати згоду на запис і повідомити опитуваних про те, що слідчі будуть робити нотатки під час опитування.[63]

Посилання: 63 Спеціальна група міжвідомчого постійного комітету з питань захисту від сексуальної експлуатації та наруги. (2004). Op. cit.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.9 Проведення опитувань на практиці

Що станеться, якщо свідок відмовиться співпрацювати або не погодиться на проведення опитування?

Слідчі мають пам'ятати, що штатні свідки зазвичай зобов'язані співпрацювати зі слідством. Однак термін «співпраця» має широке значення і простір для тлумачення. Наприклад, свідок, який є штатним працівником, може брати участь в опитуванні, але може відмовитися говорити під час нього.

Свідки, які не є штатними працівниками, не зобов'язані брати участь, проте слідчим слід наголошувати на важливості їхньої участі, але без тиску на них, а також потрібно надати всю необхідну інформацію (не порушуючи конфіденційності), щоб допомогти позаштатним свідкам зрозуміти процес і пов'язані з ним ризики.[64]

Під час розслідування ви можете зустріти свідків, які не бажають брати участь у розслідуванні (свідки, які неохоче беруть участь), або свідків, які виступають проти процесу розслідування (упереджені свідки).

Посилання: 64 CHS Alliance. (2014). Guidelines for Investigations: A guide for humanitarian organisations on receiving and investigating allegations of abuse, exploitation, fraud or corruption by their own staff. 65 Міністерство юстиції, 2011. Отримання найкращих доказів у кримінальному провадженні. Уряд Великобританії, стор.45

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.8 Опитування суб'єкта розгляду скарги

Що робити, якщо свідки неохоче беруть участь?

Є багато причин, чому свідок може не бажати розмовляти зі слідчими або брати участь в опитуванні Наприклад: страх перед суб'єктом розгляду скарги; страх сприйняття громадою; страх того, що їхня особистість стане відомою; або невизначеність щодо процесу розслідування.

Слідчим потрібно намагатися налагодити взаємовідносини зі свідками, які неохоче беруть участь, і вирішувати їхні проблеми до опитування.
Свідками, які неохоче беруть участь, слід розповісти про інцидент, що розслідується, і повідомити, що вони можуть мати важливу інформацію про це. Під час розмови для налагодження контактів не слід обговорювати конкретні деталі інциденту.

На свідка, який неохоче бере участь, не слід чинити тиск і вимагати, щоб він допомагав розслідуванню. Роль слідчого полягає в тому, щоб надати інформацію і гарантії, які дозволять потенційному свідку зробити усвідомлений вибір.[65]

Ці розмови слід записувати й зберігати в матеріалах розслідування. Слід також повідомити керівника розслідування.

Посилання: 65 Міністерство юстиції, 2011. Отримання найкращих доказів у кримінальному провадженні. Уряд Великобританії, стор.45

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.9 Проведення опитувань на практиці

Що робити, якщо свідки є упередженими?
Причини того, що потенційний свідок може бути упередженим (тобто не бажає брати участь у розслідуванні): тісні стосунки із суб'єктом розгляду скарги, недовіра до влади або занепокоєння, що вони самі стануть суб'єктом розслідування. Упереджені свідки можуть відмовитися співпрацювати або надати неправдиву інформацію, спрямовану на підтримку розповіді
суб'єкта. Якщо упереджений свідок погоджується на опитування, слід провести його, переконавшись, що ведеться запис (якщо свідок не заперечує проти цього).[66]

Якщо суб'єкт розгляду скарги зберігає мовчання або відповідає «без коментарів», слідчі все ж таки зобов'язані поставити йому запитання і надати можливість відповісти, а отже, потрібно задати всі заплановані запитання.

Що робити, якщо є суттєві невідповідності в свідченнях? Під час опитування може виникнути необхідність попросити свідка пояснити суттєву невідповідність між тим, що він сказав під час опитування, та іншою інформацією, зібраною під час розслідування. Наприклад, показання інших свідків або інші докази, які суперечать тому, що сказав свідок.

Посилання: 66 Те саме джерело, стор. 46.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.9 Проведення опитувань на практиці

Існує кілька причин цих невідповідностей: багато з них є справжніми помилками свідка чи інших осіб, але іноді свідок може вигадати свій виклад подій. Якою б не була причина, необхідно буде попросити свідка пояснити невідповідності, дотримуючись таких принципів:

- Пояснення слід вимагати лише там, де невідповідність є суттєвою.
- Пояснення слід вимагати лише після ретельного розгляду й висновку, що немає очевидного пояснення.
- Пояснення слід вимагати лише наприкінці опитування після повного аналізу розповіді свідка.
- Мета прохання пояснити невідповідність полягає в тому, щоб знайти правду, а не тиснути на свідка, вимагаючи від нього змінити показання.
- Вимагаючи пояснень, слід враховувати, наскільки свідок може бути вразливим до навіювання, поступливості чи мовчазної згоди.
- Питання, спрямовані на отримання пояснень доказових невідповідностей, повинні формулюватися тактовно й ставитися в неконфліктній манері.[67]

Посилання: 67 Те саме джерело, стор. 51-52.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.9 Проведення опитувань на практиці

Що робити, якщо є суттєві упущення в свідченнях?
Під час опитування може знадобитися запитати свідка про відповідну інформацію, яку він не згадав у своїй розповіді. За таких обставин, можливо, буде потрібно запитати, чи знає свідок інформацію. Про це слід запитувати лише наприкінці опитування після того, як свідок розкаже свою версію подій.

Плануючи таке запитання, особа, що проводить розслідування, має розглянути, чи є пропущена інформація достатньо важливою для подальших дій, чи є свідок вразливим до навіювання, поступливості та мовчазної згоди, а також визначити найкращий тип запитання для отримання інформації, який не матиме негативного впливу на відповідь (наприклад, навідне питання — питання, що наводить на відповідь).

Корисною відправною точкою є запитання: «Що ще ви можете розповісти про цей інцидент?» Якщо відповідь свідка містить інформацію, що стосується справи, але не містить достатньо подробиць, слідчому слід перейти до відкритого запитання, наприклад: «розкажіть мені про...». Коли буде надано додаткові відомості, слід тактовно запитати свідка, чому він не надав інформацію у своїй початковій розповіді, якщо він уже не вказав причину.

Слідчі повинні ставити питання в неконфліктній манері та пам’ятати, що свідок просто не знає або справді не пам’ятає інформації, пропущеної в його розповіді.[68]

Посилання: 68 Те саме джерело, стор. 51-52.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.9 Проведення опитувань на практиці

Як записувати інтерв'ю?

Опитування найкраще записувати за допомогою цифрового записувального пристрою або подібного приладу. Однак перед записом потрібно отримати від свідка дозвіл на це,
а потім свідок має підтвердити дозвіл на запис одразу після початку опитування. Якщо свідок відмовився від запису, слід записати причину, а потім задокументувати допит шляхом занотовування.

Слідчий, який допомагає головному допитувачу, відповідає за запис опитування. Рекомендується перевірити обладнання безпосередньо перед опитуванням, щоб переконатися, що воно працює, правильно налаштовано, а акумулятор має достатній термін служби. Про всяк випадок потрібно мати в наявності запасні акумулятори. Записувальний пристрій має бути в полі зору свідка, а не прихований. Під час опитування слідчий, що записує, повинен стежити за рівнем заряду акумулятора й обсягом пам'яті пристрою та негайно повідомляти головного допитувача про будь-які проблеми. У разі виникнення проблем слід призупинити опитування, вирішити проблему й поновити опитування, якщо для вирішення проблеми потрібен короткий час. Якщо проблему неможливо вирішити протягом досить короткого періоду часу, опитування потрібно проводити шляхом занотовування вручну.

Хто має проводити опитування?

На етапі планування слід розглянути, хто є найбільш кваліфікованим фахівцем і підходить для проведення опитування. Рішення може
ухвалюватися на основі однієї статі з опитуваним, обізнаності про культурні аспекти чи досвіду. Головний допитувач має добре знати справу.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.9 Проведення опитувань на практиці

Де мають проводитися опитування?
На етапі планування слід розглянути питання, де свідок хоче, щоб його допитали. Ваші можливості можуть бути обмеженими, але слід звернути увагу на таке:

- **Безпека** свідка, зокрема під час прибуття і залишення місця проведення опитування.
- **Конфіденційність.** Хто може бачити, як ви або свідок прибуваєте на місце проведення опитування чи залишаєте його? Чи може хтось підслухати допит?
- **Зручність.** Чи легко свідку добиратися до місця проведення опитування? Це поблизу громадського транспорту? Яку відстань доведеться проїхати свідку? Чи мають надаватися або відшкодовуватися витрати на поїздку?
- **Вибір часу.** Чи підходить для свідка час проведення опитування?
- **Комфорт.** Чи знадобиться свідку їжа чи напої та доступ до ванної кімнати? Чи може свідок долати сходи? Чи є в місці проведення допиту опалення або система охолодження? Де свідок може відпочити під час перерви?

Якщо опитування свідка проводиться вдома, слід подбати про те, щоб під час запису не згадувалася домашня адреса.

Як підготувати свідків до опитування? Свідків завжди потрібно готувати до опитування. Це може бути як безпосередньо перед опитуванням, так і за години чи дні до нього.

Підготовка повинна включати пояснення мети опитування і способу проведення,
а також хто буде присутній. Свідка слід попросити, щоб він повідомив слідчому, чи потрібна йому перерва, якщо він не розуміє запитання і хоче, щоб
слідчий повторив його, говорив повільніше, якщо говорить надто швидко, або якщо у нього є якісь інші занепокоєння або проблеми під час опитування. Свідок також має бути впевнений у конфіденційності опитування, але слідчим також слід бути чесними щодо того, хто матиме чи може мати доступ до матеріалів опитування в майбутньому.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

5.9 Проведення опитувань на практиці

Коли слід призначати опитування?

Вибір часу проведення опитування має враховувати вимоги розслідування, а також можливі наслідки травми чи стресу. Травма й стрес можуть заважати процесу запам'ятовування, але це слід визначити, запитавши свідка. Деякі свідки віддадуть перевагу опитуванню без зволікань, тоді як інші можуть забажати допитати їх пізніше. Однак слідчим слід пам'ятати, що спогади
з часом згасають. Слід також звернути увагу на періоди, протягом яких свідок може бути виснаженим, наприклад, під час Рамадану або з інших причин.

Яка тривалість опитування?

Не потрібно проводити надмірно довгі опитування. Цього можна уникнути, ретельно спланувавши й правильно склавши план опитування. Необхідно планувати регулярні перерви, а опитування слід проводити в зручному для свідка темпі.

Запрошуючи свідка на допит, слідчі мають з'ясувати, скільки часу може приділити свідок для опитування. Не слід поспішати з допитом або змушувати свідка повертатися для повторного опитування через недостатню кількість часу.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

06

АНАЛІЗ І СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РОЗСЛІДУВАННЯ

6. Аналіз і складання звіту про результати розслідування
6.1 Звіт про результати розслідування
6.1.1 Зміст звіту
6.1.2 Найкращі методи складання звітів
6.2 Консультативний звіт керівництва

6 Аналіз і складання звіту про результати розслідування

Звіти про результати розслідування мають важливе значення для повідомлення про процес, інформації та результатів розслідування відповідним зацікавленим сторонам.[69] Звіти мають бути фактично правильними, неупередженими й об'єктивними, мають описувати деталі розслідування в стислій, чіткій, повній і граматично правильній формі. Термін подання звіту може залежати від розслідування та організації. Щоб визначити кінцевий термін подання звіту, слідчим слід використовувати обсяг своїх обов'язків.

Звіти пишуться спільно слідчим і помічником слідчого. Керівник розслідування затверджує підсумковий звіт, гарантує, що висновки є достовірними й узгодженими з доказами, а також відповідають необхідним стандартам доказування. Після затвердження керівником розслідування звіт передається відповідній особі для ухвалення рішення.

Посилання: 69 Управління служб внутрішнього нагляду ООН. (2015). Посібник із розслідування

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

6.1 Звіт про результати розслідування

Метою звіту про результати розслідування є точне документування етапів розслідування і зібраних доказів, а також надання керівництву фактів, необхідних для вжиття додаткових заходів, наприклад, накладення санкцій. Звіти мають містити лише фактичні висновки, утримуватися від засуджень і узгоджувати будь-які рекомендації з висновками.

Звіт про результати розслідування має містити:

- скаргу, що розслідується;
- відповідну політику або стандарт, які порушує скарга;
- стандарт доказування, за яким було проведено розслідування, наприклад, «баланс імовірностей»;
- докази, отримані під час розслідування, зокрема докази, які підтверджують або не підтверджують скаргу, а також будь-які обставини, що пом’якшують чи обтяжують відповідальність;
- аналіз того, яке значення мають отримані докази;
- висновки.

Перш ніж складати звіт, слідчі повинні проаналізувати інформацію і докази, отримані під час розслідування, а також використовувати систематичний процес для оцінки доказів, що суперечать скарзі. Матриця оцінки доказів, описана в розділі 3.2.1, може бути корисною для оцінки різних аспектів скарги та зібраних і наявних доказів.

Упорядкування інформації та використання структурованого підходу є життєво важливими для процесу оцінювання і визначення того, чи дотримувалися обмежень стандарту доказування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

6.1 Звіт про результати розслідування

ДОТРИМАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ЗВІТІВ

Слід дотримуватися конфіденційності звітів про результати розслідування і розголошувати лише на основі принципу службової необхідності в організації. Відповідно до принципів дотримання конфіденційності організації повинні вжити запобіжних заходів, щоб гарантувати, що інформація, яка міститься в звіті, не розголошуватиметься, якщо на це не буде дозволу. Випадки, коли може бути дозволено розголошення:

- коли є докази вчинення злочину, і справа передана до місцевих органів влади;
- коли результатом розслідування є дисциплінарне стягнення або слухання, під час якого звіт або зміст розкриваються в рамках процесу.

6.1.1 ЗМІСТ ЗВІТУ

Резюме
Воно має надавати дуже стислий опис розслідування від початку до підсумкового звіту. Воно не повинно містити жодної інформації, якої немає в основному тексті звіту. Резюме не слід писати, доки не будуть завершені всі інші розділи.[70]

Вступ
У вступі наводиться довідкова інформація про розслідування. Він містить такі відомості:

- Назва й номер справи.
- Дата звіту й дати розслідування.
- Заява про конфіденційність.
- Обсяг скарги (скарг) і посилання на ймовірно порушені стандарти, зокрема інформація про кількість скарг, свідків і суб'єкт розгляду скарги.

Методика
Розділ методики описує підхід до розслідування і процеси, зокрема:

- ролі й обов'язки слідчих і слідчої групи;
- як підхід, орієнтований на потерпілих, був інкорпорований у розслідування;
- необхідний стандарт доказування (наприклад, «баланс імовірностей») і короткий опис цього стандарту;
- будь-які обмеження або проблеми, що траплялися під час розслідування;
- проведені опитування, включно з тими, де свідки не співпрацювали або не бажали брати участь в опитуваннях.

Посилання: 70 Спеціальна група міжвідомчого постійного комітету з питань захисту від сексуальної експлуатації та наруги. (2004). Op. cit.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

6.1 Звіт про результати

Результати розслідування
Розділ результатів становить основну частину звіту, де детально викладаються звинувачення і докази на підтримку чи спростування звинувачень. Висновки мають викладатися неупереджено й базуватися на фактах, а не на думці слідчих, підкріплених детально описаними доказами. Якщо є кілька звинувачень, кожне має розглядатися окремо в розділі результатів[71] із поясненням доказів — як обвинувальних, так і виправдувальних — для кожного пункту політики чи кодексу поведінки (див. таблицю 12).

Скарга		
Відповідна політика або кодекс поведінки	**Обвинувальні докази** (докази, що підтверджують скаргу)	**Виправдувальні докази** (докази, що не підтверджують скаргу)
Скарга 1		
Скарга 2		

Таблиця 12: Таблиця результатів

Висновки та рекомендації
У цьому розділі потрібно надати короткий виклад висновків і рекомендацій окремо по кожному звинуваченню.[72] Використовуючи докази й результати, слідчі повинні зробити по кожному звинуваченню один із таких висновків:

- **Обґрунтована:** скарга вважається обґрунтованою, якщо є достатньо доказів імовірності такої поведінки.
- **Необґрунтована:** скарга вважається необґрунтованою, якщо розслідування не може відповідати вимогам тягаря доведення, щоб обґрунтувати скаргу, або розслідування доводить, що випадку неправомірної поведінки не було.
- **Непереконлива:** скарга вважається непереконливою, якщо розслідування не може визначити, чи може скарга бути обґрунтованою.

Посилання: 71 Те саме джерело. 72 Humanitarian Accountability Partnership. (2008). Op. cit

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

6.1 Звіт про результати розслідування

Не давайте рекомендацій щодо дисциплінарних стягнень. Рекомендації щодо коригувальних потрібно пов'язати з основними причинами неправомірної поведінки. Розгляньте можливість детального опису рекомендацій щодо коригувальних дій у консультативному звіті керівництва після обговорення їх із керівництвом.

У цьому розділі потрібно написати про помсту чи загрозу помсти проти потерпілого чи свідків з боку суб'єкта розгляду скарги чи інших осіб (або помсту чи загрозу помсти проти суб'єкта розгляду скарги).[73]

Додатки

Додатки повинні містити всю відповідну інформацію, що підтверджує зміст розслідування, а також докази й висновки, які можуть включати, серед іншого:

- графік розслідування, ризики й план роботи;
- підписані стенограми опитування і нотатки;
- записки до файлу;
- журнали реєстрації доказів;
- ланцюги передавання та зберігання доказів;
- копії відповідних процесів і процедур;
- фотокопії чи фотографії зібраних доказів.

Посилання: 73 Спеціальна група міжвідомчого постійного комітету з питань захисту від сексуальної експлуатації та наруги. Op. cit

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

6.1 Звіт про результати розслідування

6.1.2 НАЙКРАЩІ МЕТОДИ СКЛАДАННЯ ЗВІТІВ

Звіти про результати розслідування мають ґрунтуватися на фактах, бути неупередженими, чесними й докладними та давати відповіді на всі запитання, що виникають під час розслідування. Хороший звіт — це звіт, написаний чітко, стисло, правильно й вичерпно.[74]

- **Чітко:** Звіти потрібно писати чітко й зрозумілою мовою, без двозначних фраз чи термінології, а де це доречно — супроводжувати графіками, діаграмами та іншими візуальними матеріалами.
- **Стисло:** Слід використовувати активний стан разом із короткими (але чіткими й точними) заголовками та підзаголовками.
- **Правильно:** Звіти мають бути фактично й граматично правильними та без помилок.
- **Вичерпно:** Хоча звіти мають бути максимально стислими, слідчим слід переконатися, що вони містять всю необхідну інформацію, докази й висновки. Висновки мають підтверджуватися документами й доказами.

Посилання 74 Те саме джерело

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

6.2 Консультативний звіт керівництва

На додаток до висновків і рекомендацій у звіті про результати розслідування слідчі також можуть надати рекомендації щодо організаційної політики, процесів і процедур, пов'язаних із отриманням скарг про випадки СЕНД.
Рекомендації, що надаються в консультативному звіті керівництва, спрямовані на те, щоб допомогти організації покращити процеси розгляду скарг і політику, а також забезпечити дотримання міжнародних стандартів і найкращих практик для захисту людей від СЕНД.

У консультативному звіті керівництва також має бути зафіксовано будь-яке занепокоєння щодо можливої помсти потерпілим, свідкам або суб'єктам розгляду скарги, але він не повинен містити жодної ідентифікаційної інформації, зберігаючи анонімність потерпілих, свідків і суб'єктів розгляду скарги.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

07

ЗАВЕРШЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

7 Завершення розслідування

Після того, як звіт про результати розслідування затверджується керівником і передається відповідним особам, що ухвалюють рішення,
для вжиття будь-яких подальших заходів, слідчі повинні закрити розслідування. Керівництво та/або організація несуть відповідальність за вжиття подальших дисциплінарні заходів, якщо звинувачення визнані обґрунтованими.

Незалежно від результатів слідчі повинні провести всі процедури завершення розслідування, а саме:

- **Повернення/передача доказів:** Будь-які докази, отримані під час розслідування, потрібно повернути або передати тій особі, яка їх надала, чи в місце, звідки вони були взяті, з урахуванням процесу оскарження, на який суб'єкт розгляду скарги може мати право згідно з політикою або процедурами організації. Слідчі зобов'язані дотримуватися правил захисту даних організації чи уряду щодо утримання та зберігання інформації, записів і даних, отриманих під час розслідування.
- **Звіт для керівництва:** Від слідчих може знадобитися провести сесію з метою підведення підсумків для керівництва щодо процесу й результатів розслідування.
- **Отримані уроки:** Слідчим разом із керівником розслідування та командою може бути корисно провести «сеанс щодо отриманих уроків», щоб визначити, що пройшло успішно під час розслідування, а що можна покращити для майбутніх розслідувань.[75]

Посилання: 75 Управління служб внутрішнього нагляду ООН. (2015). Посібник із розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

7 Завершення розслідування

Перевірка якості розслідування

Перед затвердженням звіту про результати розслідування керівник проводить перевірку якості розслідування. Ця перевірка охоплює:

- Перевірку фактів і точності проекту звіту про результати розслідування, щоб переконатися, що аналіз і висновки звіту є фактично правильними й заснованими на доказах.
- Перевірку дотримання правильних процедур розслідування та точності обсягу обов'язків і плану розслідування.
- Перевірку того, що всі отримані докази, зокрема всі докази, згадані в проекті звіту про результати розслідування, правильно записані в журналі реєстрації доказів, належним чином захищені та доступні в разі потреби.
- Перевірку того, що вся документація розслідування — обсяг обов'язків, план розслідування, повідомлення суб'єкту розгляду скарги, плани опитування, записи опитування, нотатки, електронні листи, записки до файлу, журнал реєстрації доказів, квитанції про отримання доказів/бланки ланцюга передавання та зберігання доказів, нотатки слідчого —правильно підшита до справи.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

08

ПРОВЕДЕННЯ ВІДДАЛЕНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

8. Проведення віддалених розслідувань
8.1 Ролі та обов’язки у віддалених розслідуваннях
8.2 Планування розслідування та оцінка ризиків
8.3 Збирання доказів при віддалених розслідуваннях
8.4 Проведення віддалених опитувань

8. Проведення віддалених розслідувань

Віддалені розслідування, хоча й не ідеальні, можуть знадобитися в певних ситуаціях. При проведенні віддалених розслідувань слідчі повинні дотримуватися того самого процесу, враховуючи необхідні адаптації до плану. При проведенні віддалених розслідувань ролі та обов'язки відрізняються від тих, що передбачені при очному розслідуванні. Член місцевої групи зобов'язаний проводити дії на місці, надаючи докази та інформацію слідчим безперервно протягом усього розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

8.1 Ролі та обов’язки у віддалених розслідуваннях

Віддалене розслідування може потребуватися, якщо існують обмеження на поїздки й пересування через проблеми, пов’язані зі здоров’ям, безпекою і захистом, та/або бюджетні обмеження. Під час проведення віддалених розслідувань слідчій групі може знадобитися залучення місцевої підтримки для виконання певних дій. Визначення чітких ролей і обов’язків має першочергове значення для проведення ефективного й дієвого віддаленого розслідування.

Обов’язки слідчих залишаються незмінними незалежно від того, ведеться розслідування очно чи віддалено. Вони повинні контролювати весь процес і розробляти необхідні плани. Однак для врахування будь-яких обмежень у віддалених розслідуваннях необхідно буде внести відповідні зміни. Наприклад, від члена (членів) місцевої групи підтримки може вимагатися:

- збирати місцеві докази відповідно до узгоджених стандартів, надаючи слідчим копії, зображення, ланцюги передавання та зберігання доказів, записки до файлу;
- погоджувати зі свідками, потерпілими й суб’єктами розгляду скарги проведення опитування, забезпечивши їм відповідне місце з доступом до стабільного й достатнього підключення до Інтернету, використовуючи узгоджену та безпечну програму;
- співпрацювати з розслідуванням і керівниками розслідування, щоб визначити, чи існують ризики для захисту будь-кого, хто бере участь у розслідуванні, і допомогти впровадити стратегії реагування на ці ризики;
- застосовувати принципи найкращої практики розслідувань випадків СЕНД у всіх заходах під час слідства;
- забезпечити належні та адекватні лінії і типи зв’язку зі слідчими;
- забезпечити захист і конфіденційність будь-якого спілкування зі слідчими.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

8.2 Планування розслідування та оцінка ризиків

Планування віддаленого розслідування
Деякі міркування щодо планування віддалених розслідувань охоплюють:

- **людські ресурси:** враховуючи обмеження щодо перебування на місці, слідчим необхідно розглянути, кого потрібно залучити до розслідування на місці, і пов'язані з цим ризики;
- **час і графік**;
- **конфіденційність**;
- **ризики**.

Ризики віддаленого розслідування
Віддалені розслідування вимагають всебічного розуміння, обізнаності та стратегії усунення ризиків для розслідування, зокрема:

- **Доступ і підключення:** Під час віддалених розслідувань, опитування, імовірно, використовуватиметься онлайн-платформа, що вимагає наявності комп'ютера й доступу до Інтернету. Часто стикаються з ризиками, пов'язаними з доступом до стабільного Інтернету для свідків і забезпеченням захисту й конфіденційності за допомогою цих способів.
- **Безпека:** Проведення онлайн-опитування і робота з місцевим координатором для збирання доказів може становити загрозу безпеці. Використання надійних і безпечних платформ для проведення віддалених опитувань і надсилання копій доказів є надзвичайно важливим для захисту цілісності розслідування, імен та інформації про потерпілого, свідків і суб'єкта розгляду скарги, а також зібраних доказів.
- **Збирання доказів** : Оскільки слідчі фізично не присутні під час віддалених розслідувань, при збиранні доказів їм доведеться покладатися на місцевих членів слідчої групи. Це може становити ризики для дотримання відповідних процесів (наприклад, ланцюг передавання та зберігання доказів, заходи щодо пом'якшення фальсифікації доказів тощо).
- **Конфіденційність:** Якщо до розслідування залучено більше людей, а особистий нагляд неможливий, можуть виникнути ризики для забезпечення конфіденційності під час розслідування.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

8.3 Збирання доказів при віддалених розслідуваннях

Збирання доказів при віддалених розслідуваннях вимагає від слідчих співпраці з місцевим, надійним і спеціально підготовленим членом слідчої групи. Імовірно, основну частину збирання доказів
виконуватиме місцевий член слідчої групи, що вимагає чіткої комунікації між ним і слідчими, а також систематичного плану із зазначенням того, як, коли й від кого збирати докази. Деякі аспекти, про які слід пам'ятати при збиранні доказів під час віддалених розслідувань:

- потрібно забезпечити, щоб місцеві члени слідчої групи мали все необхідне обладнання і матеріали для збирання доказів. Сюди можуть входити захищені від підробки сумки для речових доказів, шаблони для використання (ланцюг передавання та зберігання доказів, журнал реєстрації доказів), а також пристрої для записування чи комп'ютер для проведення дистанційних опитувань;
- слід враховувати обмеження, з якими може стикатися місцевий член слідчої групи при збиранні доказів;
- потрібно визначити час і спосіб надання доказів слідчим, забезпечити конфіденційність і захист при передаванні доказів
  слідчим із місцевого сайту.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

8.4 Проведення віддалених опитувань

Віддалені опитування потрібні, коли існують обмеження щодо проведення очних розслідувань. У цих ситуаціях місцеві члени слідчої групи будуть координаторами між особами, що проводять опитування, та опитуваними, забезпечуючи дотримання відповідних передових практик і протоколу. Найкращі практики проведення віддалених опитувань охоплюють:

- забезпечення належного доступу до Інтернету для проведення опитування. Коли це можливо, опитуваних слід запросити прийти в узгоджене, нейтральне й безпечне місце для опитування. Це допомагає краще контролювати обстановку, зменшує ризики для конфіденційності, підтримує опитуваних у вирішенні технологічних проблем, які можуть виникнути, і сприяє створенню більш комфортних умов для опитуваних, щоб під час розповіді вони були розкутішими;
- можливість використання опитуваними камери комп'ютера для сканування кімнати, щоб переконатися у відсутності додаткових людей, які не є частиною слідчої групи або попередньо узгодженими особами, що допомагають під час опитування/супроводжують;
- запис віддалених опитувань за інформованою згодою опитуваного;
- використання функцій синхронного перекладу на віртуальній платформі, коли потрібні перекладачі і якщо це можливо.

ЗМІСТ ПОЧАТОК РОЗДІЛУ

www.chsalliance.org